

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

1936
LETO XXXVII

9-10

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14, »Stan in dom« ob Tržaski cesti / Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročnina letno 50 Din / Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije naročnine in članarine pa upravištvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij »Slovenskega Učitelja« / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Cee.

Vsebina št. 9.—10.: Anton Martin Slomšek. F. L. — Pouk čitanja. Zazula Rafael. — Iz beležnice. Milena. — Izdelane kateheze za prvo šolsko leto. J. Kramar. — Sodobna telovadba v luči aktivnosti in koncentracije. Amalija Mandelj. — Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli. Alfonz Kopriva. — Šolski muzeji pri nas in drugod. Etbin Bojc. — Vzroki razkroja in propadanja družine. Ema Deisinger. — Slomškova izdaja šolskih knjig. Vinko Brumen. — Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Prof. A. Klementina. — Slomšek — Pestalozzi. Ema Deisinger. — Občni zbor Slomškove družbe na Brezjah. — Uredniško poročilo — Književne vesti. — Beležke. — Razglednik. — Vabilo na socialni tečaj. — Naročnikom in članom.

DEŠKA PREDPUBERTETNA DOBA

Spisala profesorica Ema Deisinger.

Pisateljica te knjige se je odločila, da poda o malo raziskani deški predpubertetni dobi posebno znanstveno razjasnitev. Predstavila je sliko, kako je življenje dečka od 11.—14. leta podobno nekemu valovanju, ki nekaj išče, se pa zopet izgublja v sebi. Na izredno zajemljiv način in v prav lepem jeziku je pisateljica pokazala, kakšen naj bi bil pri taki mladini razgovor o postanku človeka. Posamezna poglavja se ozirajo na versko, estetsko in drugo čustvovanje. Izčrpna so poglavja o socialnem čustvovanju, o redu in pravičnosti. Veliko gradiva je pisateljica nabrala iz šole in iz prostih spisnih nalog dečkov. Knjiga je samostojno delo v našem slovstvu in ni kak prenos iz tujega. Take tvarine niti drugi narodi niso uredili. Za knjigo bi se morali posebno zanimati starši, da vedo prav ravnati z mladino in jo prav zaposliti. Priporočamo to delo v nakup šolskim učiteljskim in drugim knjižnicam. Dobiva se pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani in pri pisateljici v Mariboru, Majstrova 17, II. nadstropje. Cena je Din 16.—.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Naročnina za list znaša 50 Din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 52 Din.

SLOVENSKI UČITELJ

Pedagoška revija in glasilo Slomškove družbe

Leto XXXVII

Ljubljana, 30. septembra 1936

Štev. 9-10

Anton Martin Slomšek

(H gradivu za njegov spomin)

Letos smo praznovali velik spomin Antona Martina Slomška v Mariboru s prošnjo za njegovo beatifikacijo. Slavili smo ga obenem kot pedagoga in škofa, ki ima za Slovence veliko zaslug na verskem in narodnem polju. O njegovem življenju in delovanju imamo zelo popolno gradivo, odkar je priredil g. prelat dr. Fr. Kovačič knjigo »A. M. Slomšek služabnik božji« ter jo je izdala družba sv. Mohorja v Celju. Glasilo »Slovenski Učitelj« hoče s svojimi razpravami v zadnjih letih utemeljiti njegovo pedagoško delo. Na dan 24. IX. so pa vse šole praznovale spomin njegove smrti kot šolski praznik, kakor je bilo letos to prvič uradno določeno.

Vpovič se je poudarjal ogromen pomen škofa A. M. Slomška za slovenstvo, ker je l. 1858 premestil sedež lavantinske škofije v Maribor. Za razširitev narodne misli in verskih načel je ustanovil razna društva, med temi »Družbo sv. Mohorja«. Za šolstvo je poskrbel najpotrebnejše knjige in poučne spise. Njegov družinski list »Drobtinice« so z velikim veseljem čitali po deželi. Slomšek je povsod deloval za ustanovitev slovenske šole in navajal ljudstvo, da je začelo res ceniti šolo. Slomška je posebno upošteval tedanji avstrijski minister Thun (1849—1860). Ta ni maral — po lastni izjavi — pri šolstvu ničesar ukreniti, predno ni vprašal za svet izkušenega okrajnega in višjega šolskega nadzornika Slomška. Na Slomškovem nagrobniku je vklesano, da je bil kinč sv. Cerkve, čast domovine in apostol Slovencev. Kakor imajo drugi narodi polno literature o svojih najboljših možeh in stebrih domovine, tako naj tudi naše razumnštvo vse stori, da se izjasni in utrdi lik A. M. Slomška v vseh srcih naroda.

Pouk čitanja

(Dalje.)

II.

Podeželska šola ima svoje velike težave, ena izmed najtežjih je pouk v oddelkih, ure po 45' in 70 ali še več otrok. Take razmere stavijo na učitelja izredno težak problem, kako doseči učni smoter in svojo metodo spraviti v sklad z novimi načeli poučevanja.

Mnogi nasveti, ki jih prinaša strokovno časopisje so nepotrebni, ker so radi razmer neizvedljivi; pisani iz izkustev dobljenih v povsem ugodnejših prilikah, se morejo s pridom uporabljati le v enako ugodnih razmerah. Učitelji na nižje organiziranih šolah pa svojih izkušenj ne objavljajo, vsaj ne obilno, ker pač vedo, da ne morejo dosegati stopnje dognanj, ki se stvarjajo v ugodnejših prilikah. Zato si sleherni skuša pomagati na lažje službeno mesto, kjer poleg drugih ugodnosti uživa tudi to, da je ob neprimerno manjšem naporu lahko boljše ocenjen. Te misli se mi vsiljujejo, ko prehajam k drugemu delu te obravnave, ki naj poda praktična navodila za obravnavo črk (za črko f sem to že storil). Praktične izpeljave pa so običajni kamen spotike (sem se zgoraj tudi sam vanje obrežnil), ker pač nudijo zelo realno tarčo. Teoretične razprave in njih praktična uporaba so si v takem razmerju kot moralni nauki in njih izvajanje. Zato ima pregovor: »Vale più la pratica che la grammatica« polno veljavo.

Torej k stvari. Da se pri pouku čitanja ohrani enotnost izhodišča, pripovedujem otrokom, kako se uči čitanja in pisanja deček Tonček, ki radi oddaljenosti ne more hoditi v šolo. Kar in kakor dela on doma, to mi v šoli posnemamo. Tako stopi učiteljeva osebnost v ozadje, ker postane le posrednik med Tončkom in učenci. Če se Tonček uči, pa se dajmo še mi!

K pouku čitanja preidem kar iz prvih govornih vaj o družini, ki so itak takoj začetkom leta običajne. Tako mi iz prvih početkov deček Tonček nudi ugodno bazo za strnjenost pouka. Ko se z vsemi otroki porazgovorimo o njihovih domovih in družinah, jim pripovedujem še o Tončkovem domu in njegovih starših in bratcu Mihecu. Te in vse nadaljnje razgovore moram kar najbolj skrócić, ker bi drugače postal predolgovezen, pa je tako pripovedovanje tudi treba na vsaki šoli drugače prikriti.

Visoko na hribih živi deček Tonček, ki ima malega bratca Miheca, pa očeta in mater, ki zanj skrbita. Tonček je toliko star kot vi otroci, pa tudi rad skače in se rad igra z bratcem Mihcem, ki še srajčko nosi.

Tonček bi se rad naučil čitati in brati, da bi lahko čital pravljice in lepe zgodbe, pa da bo znal pisati pismo svojemu očetu in mami, kadar ga bo kralj poklical k vojakom.

Prosil je ata in mamo, naj ga učita. Oče in mati sta bila vesela pridnega. Tončka. Že drugo nedeljo je šel Tonček z očetom k sveti maši. Po maši pa mu je oče kupil zvezek, svinčnik in knjigo. Vesel je prišel Tonček domov in razkazoval mami in Mihecu, kaj so mu oče kupili. Potem pa se je kmalu začel učiti. Kako se je učil, to vam povem drugič.

Glas in črka i

Zadnjič smo govorili o Tončku in njegovem dobrem sklepu, da se bo učil čitati. Pa je imel smolo ta ubogi Tonček. Kaj se mu je zgodilo?

Bilo je lepega jesenskega dne. Domači so bili na polju, Tonček pa je z Mihecom ostal doma za varuha. Potikal se je krog hiše, preganjal vrabce, lovil domačega mačka. Mihec pa mu je seveda pomagal. Naenkrat pa je Tonček postal lačen. Pa to mu ni delalo velikih skrbi. Poiskal je v omari hleb kruha, vzel nož in začel rezati. Toda komaj je nekoliko zarezal v hleb, je začutil v palcu hudo bolečino, spustil hleb in nož na tla, vtaknil prst v usta in začel milo jokati: iiii. Še Mihec se je prestrašil in zbežal na polje klicat mater in očeta, Tonček pa se je doma huje in huje drl in jok — kako? Kmalu pa so prišli oče iz polja domov in povezali Tončkov prstek. Da bi ga potolažili, so mu oče rekli, da se bodeta šla učit. Takoj je Tonček prinesel očetu zvezek in svinčnik, pa so oče Tončku v zvezek narisali prstek, nad prstkom pa noht. Zdaj se je Tonček zopet spomnil svojega ranjenega prstka in zopet zajokal iii, oče pa so mu rekli, da jo je čisto prav pogodil — črka v zvezku je res črka i. Naj Tonček le neha jokati, pa naj bo vesel, da je spoznal prvo črko. Če pa bi kdaj pozabil, kako se imenuje črka, podobno prstu z nohtom, naj se spomni, kako je jokal, ko se je v prstek urezal. Nato je Tonček pisal prve i, pa jih še mi pišimo v svoje zvezke.

Po učiteljevih vprašanih otroci drugo uro ponove zgodbo in zopet rišejo.

Lahko se tudi nauče zgodbo z memoriranjem n. pr.:

Tonček se je v prstek vrezal,
mu teče rdeča kri
zdaj cmeri se in joče
ii, ii, ii.

Kakšen je prehod od tiskane črke k pisani? Radi ekonomije s časom kratek. Učencem povem, da imajo v knjigi dvojne črke (jih pogledamo), ene so tiskane, druge pa pisane. Tiskane stoje posamič, pisane pa se med seboj vežejo. Zato ima vsaka pisana črka pred seboj in za seboj tanko črtico, prav tako kot imamo mi na levi in desni po eno roko, da se z njima oprijemamo. Drugače pa sta tiskana in pisana črka enaki. Nato narišem na tablo tiskani i v poševni legi, potem pa ga opremim spredaj in zadaj s tanko upognjeno črtico. To zadostuje za spoznanje pisane črke, za pisanje samo pa so vsekakor potrebne vaje sestavnih delov črk, kar vadijo učenci pri indirektnem pouku. Ta postopek velja pri vseh črkah.

Glas in črka u

Za podavanje glasu in črke u sem uporabil snov iz Milčinskega pravljice o Volku Rimljanu. Z otroki se razgovarjamo o jeseni, posebno o

veselju in težavah na paši. Nato pa pripovedujem, kaj se je zgodilo Tončku, ko je pasel domačo kobilo z žrebetom.

Tonček je bil sicer skrben pastir, некоč pa mu je le bilo preveč dolgčas, pa je pustil kobilo in žrebeta, pa odšel k drugim pastirjem nižje v dolino. Komaj pa je Tonček odšel, že se je priplazil iz gozda siv, lačen volk (slika volka). Na žrebe je hotel planiti in ga požreti, toda kobila se mu je postavila v bran in srdito brcala proti hudobnežu. Sestradani volk je skoro uvidel, da s silo ne opravi ničesar. Hinavsko se je potuhnil in lepo prosil kobilo, naj mu žrebe proda. Kobila pa tudi ni bila neumna in je na tihem sklenila volka prevariti. Rekla je torej volku, da mu takoj proda žrebe, samo naj volk prej pogleda na kopito njene zadnje noge, koliko je žrebe vredno. Kobila privzdigne nogo, neumni volk pa se ji približa. Naenkrat pa je tresnilo po volkovi buči, da se je ves krvav zvalil po tleh. Ravno takrat pa se je bil Tonček vrnil od pastirjev in je videl, kaj se je godilo in slišal, kako grozno je volk tulil od bolečin uuu —. Mislil si je, to je pač huda črka, ki jo ima kobila na kopitu. Kaj mislite otroci, kaj ima kobila na kopitu? Podkev ima. Pokažem podkev in jo pritrdim na steno. Kako je volk čital, ko je videl in občutil podkev? Čital je u u u. Na tablo narišem podkev in vprašam, kako bi čitali tako črko. Čitali jo bomo za u. Prav ste povedali. Zdaj pa rišite nekoliko te črke!

V naslednji uri ponovitev po učencih, ali priučitev kratke vsebine:

Volk žrebe kupuje,
kobila se huduje
in volka v glavo butne,
volk tuli u u u.

Glas in črka e

Razgovor o gozdu v jeseni. Nato zopet nastopi Tonček. Oče mu je dovolil, da sme v gozd nabirat lešnike. Kmalu je bil Tonček v gozdu in je pridno nabiral lešnike, jih pridno trl in zobal. Ko pa je postal truden, je sedel pod velik leskov grm. Pa mu ni bilo dano dolgo v miru počivati. Komaj se je malce oddahnil, že zagleda v grmu žival, ki se je prav počasi pomikala proti njemu, mu kazala hude roge in na hrbtu nosila lastno hišico. Kdo je bil. Bil je pravi polž. Tonček se ga je kar razveselil, le vedel ni, kaj naj z njim počne, da bi bilo bolj kratkočasno. Pa se je kmalu domislil prijetne zabave. Iz žepa privleče tanko vrvico, to je vedno nosil s seboj, pa prazno škatlico za vžigalice. Vrvico je privezal okoli polževe hišice, zadaj pa nanjo pritrdil škatlico, pa je imel konjička z vozom, on sam pa je bil za voznika. Iz leskove šibe si je napravil bič, pa začel pokati in kričati na konjička e, e, e, prav tako, kakor pravi tista pesem:

E, e, e
spredaj konjiček brez očesa,
zadaj voz, pa brez kolesa,
Tonček pridno z bičem poka
e e e.

Ko je zvečer prišel Tonček domov, je svojega vpreženega polža narisal na tablico, pa še vedno kričal nad njim e, e, e. Zdaj pa pridejo v sobo oče in stopijo k Tončku, pa mu iz tablice zbrisejo polža in škatlico, tako da ostane samo hišica — (isto se izvrši na šolski tabli, hišica polževa mora seveda imeti popolno obliko črke e). Tonček začuden pogleda očeta, oče pa pravijo, naj nikar tako neumno ne gleda, ampak naj še naprej črko, ki je ostala na tablici, čita za e. Mi bomo tudi polžovo hišico čitali za e in zdaj nekaj takih hišic risali. Zakaj ima e odprtino? Zato, da lahko polžek notri zleze.

Glas in črka o

Jesen je čas spravljajanja. S polj se pospravijo pridelki, matere pa imajo še posebno skrb, da pred zimo vse perilo in posteljnino dobro osnažijo in prezračijo. Take dni sta Tonček in Mihec imela dovolj zabave. Kadar so mati prali, sta Tonček in Mihec spuščala mehurčke, mi pa jih bomo danes v šoli. Balončke iz milnice otroci kaj radi spuščajo, posebno še v šoli in tudi vzklikov o, o, ob posebno posrečenih balončkih ne manjka. Nato rišejo otroci balončke. Ako jim zastavim vprašanje, kako bomo čitali črko take oblike, bodo otroci nujno dali pravi odgovor.

V svrhu ponovitve in utrditve učenci naslednjo uro pripovedujejo, kaj smo prejšnji dan delali, spuščanje mehurčkov ponovimo, nato morda še memoriramo:

Tonček balončke spušča,
letijo pod nebo
Mihec pa se čudi:
o, o, kako je to lepo.

Glas in črka a

Podavanje glasu in črke a mi je delalo težave, zato je bolj ali manj prisiljeno. Ima pa to dobro, da vpelje otroke v pravljичno snov. Lepega jesenskega dne je šel Tonček v gozd nabirat gobe. Zamotil se je, pa prišel globoko v gozd. Sredi gozda je bila zelena jasa, na njej pa je stala prelepa hišica. Hišica je bila vsa pisana in Tonček je začuden spoznal, da je hiša zgrajena iz sladkih piškotov. streha pa iz same čokolade. Že je mislil Tonček stopiti prav do hišice in jo hoče odnesti, ko je naenkrat zaslišal, kako blizu njega nekaj prepeva: a, a, a, a. Pogledal je za glasom, tedaj je blizu hišice zagledal malega možička, ki se je zibal na hlodeku in prepeval a, a, a, a. Mali možic je bil — palček, hišica pa domovanje palčkov. Tončka je postalo strah, hitro jo je odkuril domov, bal se je, da bi ga sredi gozda, med palčki zajela noč.

Doma je bratcu Mihecu pravil o hišici in palčku in ga učil, kako je palček pel, učimo se še mi: a, a, a, a. Tonček pa je pojočega palčka tudi narisal. Narišimo ga tako, da gornji del črke a predstavlja palčka, spodnji je prerez hloda, zadaj podložen. Črko s temi sestavinami čitamo za a. Za obravnavo vsake črke sem si izdelal stenske slike v barvah, ki posebno

dobro služijo duševno nerazviti deci in kot čitalne vaje za ves razred. Otroci v prvih tednih čitajo samo iz stenskih slik in iz table. Take čitalne vaje so hitre in ker niso vezane na noben zapovrstni red, dosti zanesljivejše, ker takoj spočetka preprečijo nevarno čitanje na pamet. Tako dobi čitanka podrejen pomen vežbanke za doma. To pa je tudi en razlog, zakaj naj prva čitanka ima za ponazoritev take motive, ki ustvarjajo najkrajšo in logično zvezo med glasom in črko. Ako se pri črki f nadomesti slika fižola s sliko, ki kaže upihavanje sveče, bo otroku, pa tudi onemu, ki morda mora slabše nadarjenemu otroku še doma pomagati, delo prav zelo olajšano. Prav to pa je tudi ena izmed naših nalog, da mislimo na racionalizacijo pouka. Metoda pomeni tudi ekonomijo časa in sil; kar na času in silah prihranim sebi in učencem pri pouku čitanja, morem porabiti v prid ostalega pouka. To je pot, ki nas vodi do doseganja višjih nivojev naše mladine. Če propaganda za novo šolo ne bi pustila ničesar drugega, ko njen pomen velik že v tem, da je v učiteljstvu vzbudila in utrdila uverenost o potrebi delavnosti. Vse delo v šoli zavisi od učitelja, delovna šola od delovnega učitelja.

Prav tako kot pri ostalih samoglasnikih ponove otroci v naslednji uri snov, ki je služila za obravnavo glasu in črke a. V svrhu utrditve se snov strne in memorira, n. pr.:

Palček se ziblje,
na deblu prepeva,
uspavanko poje
a, a, a a.

Samoglasnike morajo učenci dobro poznati. Šele ko ni prav nobenega učenca v razredu, ki bi ne bil znal vsak pokazan samoglasnik hitro imenovati, je mogoče preiti k soglasnikom in vezavam. Vsak prenagljeni prehod je nepopravljiv, kajti samoglasniki igrajo v čitanju glavno vlogo, ima jih vsaka beseda.

Ta njihova važnost in pa dejstvo, da jih je najlažje pridobivati, jim dajejo tisto prednost, da jih obravnavamo najprej. Utemeljena pa je ta prednost v tem, ker nam poznanje vseh samoglasnikov nudi pri prvem soglasniku številnejše možnosti vezav, kar zopet prepreči nevarnosti čitanja na pamet. Pač pa bi bilo v zapovrstnosti soglasnikov imeti obzir tudi na to, da bi samoglasnikom sledili najprej tisti soglasniki, ki nudijo največje možnosti stvarjanja besedi, n. pr.: v in l, ki tvorijo besede: vol, val, lov, lev, levo, lava, vel, vela, velo, lovi, ivo, alo, vliva, vali, veli, levi, leva, eva, vila.

Glas in črka v

Jesenski čas je čas ptičje selitve in nudi obilo možnosti zanimivih razgovorov. Po teh razgovorih rišemo leteče ptičice. Leteča ptica ima obliko črke V, ker pa bi otroci težko določili glas za to znamenje, jim

pomorem na ta način, da privežem ravnilce na vrstico in ga hitro vrtim. Vrteče ravnilo proizvaja glas v, daje pa, ako narišemo dve zaporedni legi tudi obliko črke V. Tudi ptica, kadar leti, proizvaja obliko in glas V. Da se otroci vadijo izgovarjati glas v, jim povem tole: Tonček in Mihec sta jesenskega dne opazovala ptičice, ki so se selile. Ko sta se naveličala samega gledanja, sta se začela igrati ptiče. Ker nista imela perutnic, sta v zrak dvignila svoji roki in tekla krog hiše, zraven pa delala glas v. Narišemo na tablo dečka z vzdignjenima rokama, zopet oblika v. To njuno igro ponovimo v šoli. Učenec za učencem zleti iz klopi in posnema s kretnjami in glasom letečo ptico.

Radi vežbe v vezavah sem izrezal precej velike črke iz lepenke. Z vrstico obesim enemu črko v, drugemu črko i krog vratu. V in i se lovita. Ko se vjameta, se sprimeta. Zdaj ju ne čitamo več ločeno, ampak združeno. Možne so tudi druge podobne vežbe. Črka v stopi pred tablo, druge črke sede v klopeh. Učenec s črko v pred tablo pokliče črko o. Ta se vstopi levo ali desno ob v in razred ali posamezen učenec čita nastali zlog. Take vaje so zanimivejše in veselejše kakor vežbe na stavnici, važno pa je to, da zaposlujejo ves razred in netijo tekmovalni duh. (Dalje.)

Milena

Iz beležnice

(Dalje.)

Upanje v učilnici

Često govorimo v šoli o ljubezni, toda malokdaj o prijateljstvu; mnogo o kreposti, malo o pozornosti. Radi velikih reči izgubljam po malem vpogled na preproste, ki so najpoglavitnejše, akoravno morda težje pojmljive, tako n. pr. sile, ki jih rabi narava, da zori svoje darove.

Moja želja je, vzbujati v otrocih ljubezen do malenkosti. Želim tudi, da bi bile sprejete in okušene drobtinice vede in dobrote. In prijateljstvo nudi malčkom tudi mnogo teh trohic. Kajti stvar, ki se je ni moči učiti, živi tesno spojena v njih življenju v elementih poezije, ki zadošča, da nadomesti kakršnekoli pojmovne zaključke definicij in ustvarja v duhu, za vse harmonije občutnem in dovzetnem, idejo, zmisel za ono večjo ubranost, ki jo lahko stvari tudi izražajo.

Vedno bolj vidim in opažam, kako so duše mojih otrok nemirne in često nedostopne; toda ne plaši me. Vrnem se zopet na pot, ki se mi zdi že toli začrtana in tako zelo vidna, in čakam, da se čimprej ko mogoče sreča moja duša z dušo malčkov ter skupno nadaljuje pot, prinašajoč slednjemu dnevu, ki pride, pričakovanje nekega novega daru in novega zaupnega upanja.

Zapisati bi hotela to besedo na vrata moje uboge učilnice, toda vem, da imajo besede vrednost in moč le tedaj, če jih znamo vtisniti, začrtati v srce.

»Upanje«, mala cvetka, prevejavana v vetru in viharjih, slabotnejša od vere, bojazljivejša od ljubezni; nedosegljiva in nesmrtna misel kakor

čisto obzorje za viharnimi oblaki — nisi li močna ti, ki obnavljaš luč slednji dan in zedinjaš po kratkem viharju usmev družinice? Prijateljsko upanje duše, čuvajoč in skrben angel brez kril in iluzij, ne zaničuješ revnih stopnic, se ne oddaljuješ od bornih streh, ne bojiš se niti smrti, ker si bilo ustvarjeno nesmrtno:

Spev moje učilnice se dviga torej k tebi in tega sprejemaš in se smehljaš, kajti vladaš brez želja in kril, prosto kot svetlobna luč.

*

L e p e b e s e d e i n d o b r e m i s l i

Evo: Otroci pišejo. Zdi se, da so vsi pozorni; toda navihanček (vedno isti) je kaj zaposlen. Mahoma se naglo okrene — in že je na tovariševi roki od črnila vlažna, peresna praska. Pa še konico zasadi — tako da čujem zadušen stok. V vzhičenem momentu niti ne vidita, da ju opazujem. Lojzek (napadalec) osramočen povese glavo. Fortunat (napadeni) vstane iz klopi in se mi bliža. Lojzek ga gleda potuhnjeno in mu sledi na vsak korak.

»Gospodična, zbodel sem se s peresom.«

Simulira? Ne. — Nudi mi roko, da jo lečim, razkužim; ve, kakšna je nevarnost zastrupljenja (umrl je po njej učenec), obenem pa najde tudi izhod. Pogledam mu v oči:

»Pa je res prav tako kakor govoriš?«

»Da...«

Pa se oglasio protestni glasovi: »Lojze ga je!«

Fortunat zardi; ne taji. Lojze v jok.

V razredu mir, molk v pričakovanju moje rzsodbe... Počakam malce...

»Lojze je napravil nekaj resnega. Fortunat pa se je skoro zlagal, toda ne iz zlobnosti. Tovariš mu je, njegov prijatelj in zato ga ni zatožil; dosegl je s svojo dobroto to, česar bi ne doseгла morda niti moja kazen. Ali ni res, Lojze?«

Odgovori mi plač, ki je tem močnejši v splošni tišini in ganjenosti.

»Majhni ste še; vendar vseeno lahko razumete, kaj je prijateljstvo. Se spominjate še Jezusa in ovčice?«

»Da, da... Igrala sta se skupaj...«

»Jezus jo je peljal na travnik...«

»Da je jedla tam boljšo, svežo travo.«

»Rekel ji je, naj ne hodi v temen gozd.«

Povzamem besedo: »Gotovo se ni Jezus samo igral z ovčko, ampak jo je tudi branil nevarnosti.«

»Ljubkal jo je... Govoril je lepo...«

Posežem zopet: »In lepe besede so tudi dobre misli, ki vodijo kot za roko naše srce, da najde pravo pot... In je vodijo po novi, ravni, ravni

cesti. Jezus je bil pravi, dober prijatelj. In ovčica, ali je bila tudi ona dobra prijateljica, kaj pravite?»

»Ne, ne... Ušla je v gozd...«

»Jezus je jokal...«

»Res je! — In On, mesto da bi jo pustil, pozabil, kaj je storil?«

»Je šel daleč in jo iskal...«

»Šel je v trnje...«

»In ga je zbadalo...«

»In umrl je na križu...«

Zadnja misel me dovede z otroki do neskončne božje stvarnosti. Predstave izginejo. Ostanemo mi sami z našo dušo, z našimi nadlogami pred sv. križem.

»Vidite! Naše srce je torej poredno jagnje, prijatelj brez moči in brez dobrote. Toda Jezus je rekel Gospodu nebes: 'Oče, jaz vem, da te je užalilo, ljubim je tako zelo, trpim zanj, da mu dam tvoje odpuščanje. Odpusti, odpusti, ker si dober, temu nepokornemu srcu, ki je predrzno, muhasto, lažno, leno, sebično in zavistno.

Odpusti večjemu, najmočnejšemu, vsem, zaradi moje krvi, mojega življenja; odpusti oče! Da, da, ozrite se Vanj, otroci, toda povejte mu tudi, da hočete malce delati in trpeti radi Njegove ljubezni!...«

Zadovoljiti bi me hoteli, vidim. Deček, ki je vaje misliti, me zre skoro plašen in mi pravi, kot reče časih pri kaki novi nalogi:

»Težko je.«

Oporek nedolžnih usten je še bolj mučen; zmede. Vrnem se k verzom: V vsem stvarstvu so prijatelji, prijateljice, ki si medsebojno pomagajo. Glejte lastovko in gnezdo, vodice in virček; glejte rastline, cvetke, zvezde...«

»Gospa, jaz sem videl zvezdo, ki je prijateljica lune; vedno gresta skupaj po nebu, gledat, če se vrne sonce.«

Dečkova duša žari v tej preprosti, osnovni atmosferi luči, brstja, ki mu je treba plosce, da razblinja tem pestrejši in čistejši lesk.

Boren prostor učilnice in vsega skupaj da trdnost, vsebino temu, kar vzcvita iz duše mojih otrok, ki ne poznajo tekočega izliva, ki se tvori na površju; pač pa poznajo ves trud onega, kar prihaja polagoma in zori v globokejši, skrivnostnejši brazdi...

»Gresta skupaj gledat, če se vrača sonce...«

Deček, ki je najlepše pojml človeško prijateljstvo, je oni, ki je vzdignil obvezano, odpuščajočo ročico. Znal je istinito prisluhniti glasu dobrote in ljudomilosti, ubogati in odzvati se klicu luči, brez katere so zaman vse besede.

*

Učiteljica — prijateljica otrok in obratno

Otroci vedo, da je na večer toliko sama. Zato prihajajo z običajnim cvetjem, z običajnim brbljanjem.

Južnopomladni večeri so pestrobavni. Zadošča oddaljiti se malce izza hiš, da vidiš daljne Apenine, žareče v zahodu, da zreš trepetajočo, prvo luč večernice, živo, žarečo kot večno luč svetilnice.

Čakajo me, da povečerjam; potem gremo skupaj gledat nebo, ki se na njem prižiga prva zvezda in zrcali lahek, srbrn srp nad bodočo žetvijo.

Malčki gledajo, vprašujejo: skrivnostno nebo jih prevzame obenem s poezijo noči, ki vzcvita v vsaki zvezdi, kajti vsak človek ima lučko, kateri zaupa svoje bojazni, svoje upe. Toda medtem, ko se uče bodisi le za hipec samo pozabiti njih malo življenje v občudovanju neskončnega, se bližajo v vedno večji potrebi oni obliki življenja, ki pozna najpreprostejše in najjasnejše poti v neskončnosti.

V bodočih letih — kdo ve kje, kdo ve zakaj — se bodo morda kdaj domislili z usmevom otroških spominov nadahnjeni, polni ganjenja, nedolžnega hrepenenja, hvaležnosti, vere. In pohiteli bodo morda v duhu k njihovi prvi učiteljici, ki je ostala in bila tako sama, prosit jo, da jih še enkrat popelje do zahoda tolikih človeških upov, do brezmejnega in brezbreznega neba, pogledat, če se vrača sonce.

I. Kramar

Izdelane kateheze za prvo šolsko leto

31. Marija daruje Jezusa v templju

(Dalje.)

Bog je bil Judom nekaj posebnega ukazal. Mati je morala svojega prvorojenega dečka, ko je bil 40 dni star, v tempelj nesti in Bogu darovati. Deklico pa, ko je bila stara 80 dni. V Jeruzalem so torej nosile matere svoje prvorojence darovat. Marija sicer ni bila dolžna ravnati se po postavi, ker je bila Mati božja, vendar je tudi ona iz ponižnosti in pokorščine do postave nesla Sina božjega Jezusa v tempelj, ko je bil 40 dni star.

Bog je bil Judom pa še nekaj drugega zapovedal. Matere, ki so darovale dečke, so morale darovati tudi jagnje in mladega goloba, če je bila mati bogata. Če je bila revna, pa dve grlici ali dva mlada goloba. Marija je bila revna, zato je darovala dva goloba.

Ko je Marija prinesla Jezusa v tempelj, je živel v Jeruzalemu star duhovnik, po imenu Simeon. Srčno je želel videti Odrešenika pred svojo smrtjo. Ta želja se mu je izpolnila. Sv. Duh ga je razsvetlil in nagnil, da je šel v jeruzalemski tempelj molit prav takrat, ko je Marija prinesla Jezusa v tempelj. Takoj je spoznal, da je ta otrok obljubljeni Odrešenik. Vzel ga je v naročje ter vesel rekel: »Gospod, zdaj rad umrjem, ker sem videl Zveličarja, Luč v razsvetljenje nevernikov in v slavo Izraela, tvojega ljudstva.« Mariji pa je govoril: »Glej, ta je postavljen v padec in v vstajenje mnogim. Tvojo dušo pa bo meč presunil.« V tempelj je prišla tedaj tudi pobožna vdova Ana. Spoznala je Odrešenika in Boga hvalila. Simeon in Ana sta pripovedovala ljudem, ki so bili v templju, da je Dete v Marijinem naročju Sin božji, obljubljeni Odrešenik. Jezusovo darovanje praznujemo

2. februarja. Imenuje se tudi Svečnica, ker blagoslavlja sveče, ki gore pri sv. maši in ob drugih prilikah. Sveča ali luč pomeni Jezusa. Tako ga je imenoval Simeon, tako se je imenoval Jezus sam.

Katehet pokaže sliko o Jezusovem darovanju v templju. Otroke opomni, da naj darujejo za sveče, če morejo.

32. Sveta družina beži v Egípet

Govoril sem vam, dragi otroci, da je poslal kralj Herod tri Modre v Betlehem in jim naročil, da naj poiščejo, kje je Jezus rojen, da bo tudi on šel, da se mu pokloni. Ali pa je Herod res tako mislil, kakor je govoril? Ne, umoriti je hotel Jezusa. Mislil je, da bo Jezus kralj, on pa ne. Modri se pa niso vrnili h kralju Herodu. Bog jih je v spanju opomnil, naj se ne vračajo k Herodu, zato so se po drugem potu vrnili v svojo deželo. Ker se Modri niso vrnili v Jeruzalem, se je Herod silno razsrdil. Da bi Jezusa umoril, je dal pomoriti vse dečke v Betlehemu in v okolici, dve leti ali manj stare. Rablji so storili, kakor jim je bil kralj ukazal. Kako so matere jokale, ko so jim otroke iz naročja trgali in morili. Ali so pa tudi Jezusa umorili? Ne, niso ga umorili. Ko so Modri odšli, se je angel Gospodov sv. Jožefu v spanju prikazal in mu rekel: »Vstani, vzemi Dete in njegovo Mater ter beži v Egípet. Herod bo Dete iskal, da bi ga umoril.« Sv. Jožef je takoj vstal, na oslička je posadil Marijo z Detetom in vsi trije so bežali v Egípet. Ondi so ostali okoli dve leti, ko je Herod umrl. Po Herodovi smrti se je zopet angel sv. Jožefu v spanju prikazal ter mu rekel: »Vstani, vzemi Dete in njegovo Mater ter se vrni v Izraelsko deželo. Zakaj pomrli so, ki so Detetu stregli po življenju.« Sv. Jožef se je vrnil z Jezusom in Marijo, pa ni šel v Betlehem, ampak v Nazaret, kjer je bila Marija doma. Otroci, ki jih je dal Herod pomoriti, so zdaj v nebesih. Pravimo jim »nedožni otročiči«. Njih god obhajamo 28. decembra. Herod pa je umrl v strašnih bolečinah. Hudobne Bog kaznuje že na tem svetu.

Katehet pokaže biblično sliko o Sveti družini begunski ter vzpodbuja otroke, da naj bodo pripravljeni za Jezusa tudi trpeti in umreti.

33. Dvanajstletni Jezus v templju

Iz Egipta je prišel Jezus v Nazaret, kjer je živel do 30. leta. O njegovi mladosti vemo prav malo. Ko je bil 12 let star, je šel s svojo materjo Marijo in s svojim rednikom sv. Jožefom v Jeruzalem na velikonočne praznike. Iz Nazareta v Jeruzalem je kake tri dni hodá. Ko so prišli v Jeruzalem so šli v tempelj molit. Kako pobožno je Jezus molil! Ni se oziral ali pogovarjal. Ko sta se Marija in sv. Jožef vrnila, je deček Jezus ostal v templju. Njegov nebeški Oče je tako hotel. Jožef in Marija sta ga iskala med sorodniki in znanci. Ko ga nista našla, sta se vrnila v Jeruzalem ter sta ga našla v templju šele tretji dan. Kaj je pa delal v templju? Sedel je sredi med učenci ter jih poslušal in popraševal. Vsi so se čudili njegovemu ra-

zumu in njegovim odgovorom. Njegova mati Marija mu je rekla: »Sin, zakaj si nama to storil? Glej, tvoj oče (rednik) in jaz sva te z žalostjo iskala!« Jezus je odgovoril: »Zakaj sta me iskala? Ali nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?« Jezus je torej že kot deček nekoliko razodel, da je več kakor navaden človek, da je nebeški Oče njegov oče. Otroci, zapomnite si dobro tele tri reči o Jezusu: Marija je njegova mati, Bog je njegov oče, sv. Jožef je njegov rednik. Bog ga je postavil, da je skrbel njegovemu sinu za hrano, obleko in stanovanje. Ker je Bog izročil v varstvo sv. Jožefa svojega lastnega sina, izročajmo se tudi mi v varstvo sv. Jožefa, največjemu svetniku za Marijo. Nekateri nosite njegovo ime. Posnemajte njegove prelepe čednosti, posebno ljubezen do Jezusa. Praznik sv. Jožefa je 19. marca. Varstvu sv. Jožefa je posvečena navadno tretja nedelja po Veliki noči. Imamo tudi litanije sv. Jožefa. Jezus se je vrnil z njima in jima je bil pokoren; rasel je v starosti, modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh.

Katehet pokaže biblično sliko o dvanajstletnem Jezusu v templju.

34. Sveti rožni venec

Dragi otroci! Do sedaj ste že slišali mnogo lepih in svetih nauk, videli tudi mnogo svetih podob ter se iz njih učili nekaj lepih molitev, kakor: Zdravamarija, Angelovo češčenje, danes pa se bomo učili najlepšo krščansko molitev, namreč sveti rožni venec. V roki imamo molek. Poznate ga vsi. Na koncu ima križec, za njim eno debelo in tri drobne jagode. Na križec molimo apostolsko vero, na debelo jagodo »Oče naš«, na drobne jagode tri zdravemarije. Pa to ni bistveni del sv. rožnega venca. Bistveni del pride še le sedaj. Le glejte in poslušajte! Na molku vidite pet oddelkov, katerih vsak ima eno debelo in deset drobnih jagod. Na debelo molimo zopet očenaš, na drobne pa zdravemarijo, na koncu vsakega oddelka hvalnico. »Čast bodi Očetu...«. Vsaki zdravemariji pa nekaj dostavimo. Te dostavke imenujemo skrivnosti. Te so pa trojne: vesele, žalostne in častitljive. Po teh skrivnostih delimo sveti rožni venec na tri dele: na veseli, žalostni in na častitljivi del. Za sedaj vam povem le vesele skrivnosti, ki jih razberete iz zadnjih pet svetih podob, namreč: 1. ki si ga, Devica, od svetega duha spočela; 2. ki si ga, Devica, v obiskanju Elizabete nosila; 3. ki si ga, Devica, rodila; 4. ki si ga, Devica, v templju darovala; 5. ki si ga, Devica, v templju našla. Ta del se moli od adventa do posta. Ponovimo vsi skupaj! Kdo zna sam? Ali molite pri vas doma vsak dan sv. rožni venec? To je lepo. Kdo moli naprej? Ata, mama, brat, sestra. To je prav, da se vrstite. Le molite tudi vi za njimi! Pozimi je dovolj časa.

Rožni venec se v različnih krajih različno moli. Katehet se bo pač držal navade svojega službenega kraja. Glavne biblične slike naj vse leto vise na steni, ker so katekizem za prvence. Večkrat otroci napačno molijo: »prosi za nas za grešnike«. Drugi predlog je odveč. »Grešnike« je predikatno ime ter istovetno z »nas«. O nas se namreč pripoveduje, da smo grešniki. Latinsko: ora pro nobis peccatoribus. Creaverunt eum regem, za kralja so ga izvolili. Latinci so bili posebno natančni.

35. Vedenje v cerkvi

Mojzes je bil nekega dne sam na polju. Pasel je ovce. Zagledal je grm, ki je gorel. Zgorel pa ni. Mojzes gre gledat, kaj je to. Ko se je bližal grmu, je slišal glas: »Mojzes, Mojzes, ne hodi blizu. Sezuj svoje čevlje, zakaj kraj, na katerem stojiš, je sveta zemlja.« Čegav je bil ta glas? Božji glas je bil. Dragi otroci, tudi cerkev je svet kraj. Mojzes se je sezul. Sezuti se vam ni treba, ko stopite v cerkev. Pač pa nekaj drugega morate storiti. Smeh pustite zunaj in pa norčavost. Blizu cerkvenih vrat je kamnita posoda. V njej blagoslovljena voda, ki ima posebno moč. Pokrižajte se z njo, in sicer pobožno, če ne, nima moči. Obleko imejte snažno, obraz umit, roke čiste, nohte prirezane in lase ostrižene; za deklice pa je najlepše, če imate lase ponižno počesane in v kitice spleteno. Pa tudi na duši bodite čisti, ko greste v cerkev. Ko ste se pokrižali, pojdite na svoje mesto pred oltar in pokleknite. Sredi oltarja vidite lepo omarico, ki je z vratci zaprta. Tej omarici pravimo tabernakelj, kjer prebiva Jezus pod podobo kruha noč in dan. Zato vedno gori luč pred velikim oltarjem. Pravimo ji večna luč. Jezus je pa Bog, kakor že veste. Zato moramo pred njim poklekniti. V cerkvi ste pri sv. maši. Kaj je sv. maša, tega še ne veste, ker ste še premladi. Za sedaj vam povem, kako se vam je vesti pri njej. Med sv. mašo glejte na oltar. Kdor se pri sv. maši ozira, smeje ali govori, ni prav nič podoben Jezusu, ki se je tako lepo obnašal v templju. Ko odrasli vstanejo ali pokleknejo, vstanite in pokleknite tudi vi. Tudi pokrižajte se, kadar se pokrižajo drugi. Če drugi v cerkvi glasno molijo, molite za njimi tudi vi, kolikor znate. Po sv. maši lepo mirno zapustite hišo božjo. Pri kropilniku se zopet pokrižajte z blagoslovljeno vodo. Hodite pa v cerkev tudi popoldne h krščanskemu nauku.

36. Jezusovo skrito življenje v Nazaretu

Iz Jeruzalemskega templja se je Jezus vrnil v Nazaret. Od svojega dvanajstega do tridesetega leta je živel nepoznan. O življenju Jezusovem v Nazaretu pravi sv. pismo: »Jezus je bil svojim staršem pokoren in je rasel v starosti, modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh.« Kdo je že videl sv. Jožefa naslikanega? Kaj ima pri sebi? Žačo ima. Tesar je bil. Od jutra do večera se je trudil v delavnici. Kdo mu je pomagal pri težkem delu? Jezus mu je pomagal. Na prvo besedo ga je uboga! Ali ubogate tudi vi tako? Dokler ste majhni, ubogate. Kako pa bo, ko boste odrasli? Nekateri odrasli otroci staršem odgovarjajo in se upirajo. To ni prav. Taki otroci niso prav nič podobni Jezusu, ki je bil Sin božji, pa je bil pokoren navadnim ljudem. Jezus pa je bil pokoren ne samo svojemu redniku sv. Jožefu, ampak tudi svoji materi Mariji. Kar mu je rekla, vse je rad storil. Če mu je rekla prinesti vode, drv ali kaj drugega, je vse takoj storil, in sicer natančno. Ali delate tudi vi, otroci, tako natančno? Vsi gotovo ne. Doma in v šoli ste nekateri preveč površni. Starši morajo za vami popravljati. V nalogah napravite mnogo napak. G. učitelj jih mora za vami popravljati.

Ali ste natančni? Mnogi niste. Takih otrok Jezus ni vesel. Kot človek je Jezus od dne do dne rasel, večji postajal, kakor tudi vi rastete. Postajal je tudi vedno modrejši in svetejši, kakor tudi vi, otroci, vedno več znate iz krščanskega nauka in drugih predmetov, če se pridno učite, pa ste tudi vedno svetejši, če pobožno molite. Kot Bog pa je bil Jezus od vekomaj neskončno moder, vse je vedel, pa se ni nikjer učil, bil je tudi neskončno svet, torej nenavaden otrok.

Nedelja po novem letu je ime Jezus. Prva nedelja po sv. Treh kraljih je Sveta družina. Katehet pokaže sliko, če jo ima. Ker je katehet do sedaj govoril mnogo o Mariji, navaja otroke k ljubezni do nje, ki je nam dala Odrešenika. Svoj nauk utrdi in poglobi s primerno organizacijo, kakor z Marijinim vrtcem, ki je dober naraščaj za poznejšo Marijino družbo. Ponekod so klarice, križarji, vsi ti ljubijo Jezusa in Marijo. »Luč« je odličen časopis za šolarje, ki ga komaj čakajo ter z največjim zanimanjem bero. Dober katehet je alter Christus. (Dalje.)

Amalija Mandelj — učiteljica telovadbe

Sodobna telovadba v luči aktivnosti in koncentracije

(Konec.)

II.

Praktični primeri sodobne telovadbe za srednjo in višjo stopnjo osnovne šole z izvršenimi gibi

1. Vodilna misel: Pravilna drža in stoja mi daje zdrav razvoj telesa.
Telovadni red — uvrstitev — drža in stoja telesa — osnovna povelja. Razumevanje postavite »čelno, bočno«, vrsta, red (po potrebi tudi v grafičnem narisku), raznovrstne »lepodržne vaje« (na prostem) ravnalne vaje na poljubnem orodju.
2. Vodilna misel: Teden Jadranske straže.
Izlet v duhu na naše morje — z vlakom preko Karlovca na Bakar — Sušak. — (Ponovilo zemljepisja.) Pozdrav morja z gibi lehti in petjem »Jadranske himne« — kopanje — hoja in plavalne vaje v vodi. — Igra s petjem in gibi »Mati zakliče«.
3. Vodilna misel: Jesen.
 - a) Jeseni na sadnem vrtu: Korakamo na vrt — obiramo — trgamo — pobiramo — donašamo in spravljamo sadje. Igra z žogo v krogu.
 - b) Na polju: žanjemo ajdo in v pohodu prepevamo: »Pa po Kranjskem Koroškem že ajda zori« — snopi — jih donašamo v kozolec — mlatiči mlatijo — z ajdo v mlin. Igra »Igraj kolo«. (Orodje: gred in navpična lestev.)

c) V gozdu: gremo po kostanj — v hrib — čez jarke — po listju — iščemo kostanj — ga klatimo in tresemo ter plezamo na drevo. Nabiramo suhljad — donašamo na kup — zakurimo — plamen šviga pečemo kostanj. Igra »Ogenj«. (Orodje: poševna gred, skok v daljino, krogi, plezala.)

4. Vodilna misel: Ob prvi obletnici pokojnega kralja Aleksandra.

Potovanje z vlakom do Beograda (z označbo raznih postajališč) — z avtobusom na Oplenac — častna straža — vhod v cerkev — poklonitev z recitacijo in cvetkami — 2 minutni molk — vzkliki — državna himna — z letalom nazaj v Ljubljano. (Orodje: palice.)

5. Vodilna misel: Orientacija na prostem.

Izprehod na grad — po strmini navzgor — na grajski planoti — opazovanje in zaznavanje strani neba z navedbo raznih krajev v smislu telovadnih redovnih vaj in rajalnega pohoda — po strmini navzdol — kako se umaknem in izognem oviram na poti — v raznih premembah $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{4}$ (cel) obrata na mestu — in v pohodu. Igra: Lov v drevoredu. (Orodje: visoka in poševna gred.)

(Znamenja kažejo na telovadce v Ljubljani, postavitev učenk čelno naprej ali nazaj, oziroma bočno naprej ali nazaj z istočasnim imenovanjem obrata, strani neba in kraja.)

6. Vodilna misel: O vseh svetih.

Gremo na pokopališče — pravilni cestni red v hoji — hodimo med vrstami grobov — vojaški grobovi in križi — cvetke — sveče — venci plamenčki luč in rože v vetru. (Orodje: gred.)

7. Vodilna misel: Teden miru — Jenkova proslava.

Pohod v borbo s petjem »Naprej« — dva tabora — vojna igra na narode — tekma za premoč v odporih — vežbe v strelskem jarku — vaje s puško — tekma v teku med puškami — igra z žogo: Na strelca — ranjenci — samarijansko delo Rdečega križa — sprava, »Mir« — molk. (Orodje: visoka in nizka gred, palice, poševna lestev.)

8. Vodilna misel: 1. december.

Troedini narod v pohodu k zedinjenju — njega proslava — recitacije in petje v zvezi z raznimi gibi kot simbolirana sestava in tvorba. (Orodje: zastavice ali državni traki.)

9. Vodilna misel: Božični čas.

Snež naletava — se sankamo na prostem ali v telovadnici. — Tek in skok preko sneženega kupa — kepanje. (Orodje: poševna gred, skok v višino, žoga.) Krasimo božično drevesce raznosmerno in tvorbeno ranje snežink okoli hlevčka s petjem »Sveta noč«, po možnosti s spremljevanjem instrumenta — kot

1. ritmičen ples s petjem, združen kot celotna božična slika;
2. ritmičen ples s petjem, združen kot celotna božična slika v drugi obliki: Angeli in zvezda rajajo okoli betlehemskega hlevčka ob prihodu sv. Treh kraljev — petje »Pastirci vi«.

10. Vodilna misel: Veselo pustno razpoloženje z recitacijo ter vajo kot enotno sestavo s sportno palčico ali temu podobnega. Gibi primerni času, tudi za nastop. Tekma v igri: »Pust lovi otroke«.

11. Vodilna misel: Vežba posluha, takta, ritmike in skladnosti gibov po pesmih: »Marširala«, »Sinica«, »Po jezeru«, »Mal čez izaro«, »Na planincih«, »Pojte, pojte drobne ptice« (izbrano za razne stopnje starosti, oziraje se na koncentracijo pri pouku petja).

12. Vodilna misel: A. Znanilci pomladi so tu.

Ptički prihajajo v naše kraje, polet preko morja k nam. (Premena reda v dvored med pohodom in tekom.) — Igra: Ujeta ptička. Ptički veselo skačejo z veje na vejo — skakljajo po poti — na brzojavnih žicah — polet preko višine v nižino. Gnezdiijo — igra: »Kje je ptiček?« — Se gugajo na vejah. — Žolna na deblu drevesa. (Orodje: gred, skok v daljino in višino — dvoskok, troskok, plezala.

B. Velikonočni čas:

Razni obredi — butarice, košarice z jedili — procesija, red in dostojnost — obhod v četveroredih. — Orodje: palice (za sveče).

13. Vodilna misel: Naše vežbe za pridobitev samostojnosti in delavnosti v življenju s posebnim oziranjem na uporabo pri raznih poklicih.

A. Talna samostojnost:

- a) vaje v sedu in legu;
- b) vaje s palico;
- c) vaje na mestu in v teku preko ovir — brez in z različnimi premniki;
- č) ravnovesje na ledu in drsalnici;
- d) igre hitrosti: 1. klicanje števil, 2. žoganje na vrstni red, 3. labirint, 4. slepa miš (na več načinov);
- e) vaje v pohodu čete z rajalnimi razstopi in sestopi. (Orodje: palice, kratka in dolga kolebnica, gred, žoga.)

B. Samostojnost na orodju iz stoje na tleh:

a) Krogi, drog, plezala, lestve — vaje v stojnih vesah s spremniki, kroženje, nihanje.

C. Višinska samostojnost:

a) Krogi, lestve, konj, koza, drog, plezala — vaje prostih ves — oziroma vskokov in seskokov.

14. Vodilna misel: Naše delo pomladi na vrtu — polju — in gozdu.

Preobračamo, gnojimo, rahljamo in grabimo zemljo — sejemo in sadimo (gibi lehti z izmeno pohoda v taktu), obrezujemo kola — jih postavljamo k trtam. Izprehod, oziroma majniški izlet krajevnim razmeram primerno. (Orodje: Palice.)

15. Vodilna misel: Bliža se kresni večer in Vidov dan.

A. Zbor vil kresničic raja v pričakovanju kraljice »noči«, ki sama raja. — Vila »Zarja« se prikaže, zaraja in kresnice se postopoma v rajalnem ritmu razidejo. — Palčki kot stražarji vil — združeno poskočno zarajajo s kresnicami. (Rajanje je poljubno po lastni fantaziji in zmožnosti otrok.)

B. Grobovi junakov na Kosovem polju — turoben prihod angela smrti. — Vila »Vstajenje« se v lahнем ritmu približa — zaraja svoj ples in obuja mrtve junake — truma padlih se oživlja. — Vila »Svoboda« jim prinese prapor svobodne Jugoslavije — celoten zbor defilira in zapoje »Lepa naša domovina«.

Obe rajalni, alegorični sestavi se izvajata kot nastop in skupinska slika ob sklepu šolskega leta brez orodja, toda če le možno ob spremljevanju poljubnega instrumenta. Ob nastopu vil se citira primeren verz v boljše razumevanje celotne alegorije.

III.

Pojmovanje telovadbe v grafičnem narisku.

Glavni smoter:

Zdravje

naravni nagon za
gibanje

iz dogodkov gibanja v
življenje
po dinamičnem razvoju časa.

Telovadba

vzgoja značaja

vzgoja telesa po sokolskem
načinu iz priložnostnega
pouka ostalih predmetov.

Enotna vzgoja in pouk, ki vodi do koncentracije, oziroma do strnjenosti pouka.

Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli

(Dalje.)

II.

Kako pa je z našo treznostno zavestjo? To sodimo najbolje po tem, kako v naših šolah vzgajamo v smeri treznostnega gibanja. Kakšna je povečini propaganda pri nas? Žal, da slišimo celo, kako v naših narodnih šolah tudi »fabricirajo« »Mlade junake« s površnimi, neraziskanimi podatki. Prosim, pa brez zamere! Že vnaprej poudarjam, da tu ni krivo vselej učiteljstvo, ampak oni skrivni demon, ki ga rodi vsaka napačno usmerjena birokracija in katera je ovira vsakemu resničnemu uspehu.

Po vseh državah in v vseh strokah zasledimo danes lov za rekordi, ki so smrt temeljitostim, povsod zasledimo manijo po statističnih izkazih in diagramih, ki ponazorujejo moč in uspehe posameznih pokretov. Kjer statistike ne zadovoljujejo, se jih obrne, prenaredi in vse je v redu. To, kar opisuje Alja Rahmanova v svoji avtobiografiji »Zakoni v rdečem viharju« (izhajalo v »Slovincu« 1934. l.) glede obiska razstave Ženotdžela »Komunistična žena«, se dogaja mnogokje.

Neki upravitelj šole odgovarja na okrožnice nadrejenih oblasti o protialkoholnem gibanju. Vzame poročilo lanskega leta, ga predela, morebiti skliče konferenco, da se tudi v zapisniku protokolira »delovanje« za protialkoholni pokret, poročilo opestri še z duhovitimi domislicami posameznih članov učnega osebja — več glav več ve — in poročilo je sestavljeno. Da — še statistika »Mladih junakov«! (Pravzaprav še danes ne vemo, katera treznostna organizacija je »prava«.) Je sestavil vsak razrednik statistiko? Ne! Jutri, prosim, zagotovo, ker je termin do 15. t. m., danes pa je že 10.! Drugi dan. Ob koncu pouka. Otroci že pospravljajo. Molimo! Skoraj sem pozabil! Nekoliko še sedite, otroci! Kdo izmed vas je »Mladi junak«? Kdo ne pije nobene alkoholne, opojne pijače? Vzdigujejo roke. 2 dečka + 6 deklic = 8 učencev. To je premalo! Kaj bo rekel nadzornik! Bogve, če to ne bo vplivalo slabo na mojo oceno?! Siromaku v hipu gredo misli k družini, k premestitvi itd. Kruborstvo!... Eh! Zdaj pa vzdignite oni roko, ki malokdaj pijete! $10 + 21 = 31$. Dobro! Torej »Mladih junakov« je v razredu $12 + 27 = 39$. Vendar enkrat! Oddahne si. Statistiki je ugodeno. Učitelj niti ne gleda, kako se nekateri muzajo, kako se suvajo v rebra in nasmihajo, če je sploh kdo resno vzel njegovo vprašanje, če je morda vendarle iz kakega obraza zasijalo navdušenje, če se morda kdo ni upal vzdigniti roke, ker ga je bilo sram pred sošolci, češ, bodo rekli, nimamo kaj piti doma ali pa da se lepega delam. Truden je že. Naslednji dan odpošlje upravitelj »točno« sestavljeno tabelo »Mladih junakov« na nadrejeno oblast. Za pol leta je mir! Zagodrnja vase še nekaj o tem prokl... papirju in statistikah. Ampak, to kmalu pozabi. Na srez dežujejo statistike. Vložijo jih v eno izmed dvajsetih map za periodične dopise. Ob

določenem terminu pošljejo sestavljene sezname vseh šol v srezu na višjo oblast, ta spet naprej in potem v arhiv.

Za zgled navajam še eno izmed originalnih poročil v »Mladih junakih«. Sestavljalec je že davno mrtev. Siromaka je zrušila beda in alkohol. Poročilo se glasi:

»Glede uživanja alkoholnih pijač se je šolska mladina izrazila sledeče:

Popolni abstinenti: Višja skupina $6 + 7 = 13$.

Nižja skupina $5 + 5 = 10$.

Vsi drugi pa, 40 po številu, obljublajo, da postanejo delni abstinenti, da ne bodo nikdar čez mero uživali alkoholnih pijač, ampak se istih vzdrževali po možnosti. Sploh pa se hoče v šoli pri vsaki priložnosti poudarjati škodljivost alkoholnih pijač.«

V resnici je to čisto odkrito poročilo šole, ki poleg tega ni v vinskem kraju in je tudi na sadju zelo revna. Kako bi bila šele odkrita poročila n. pr. iz Slovenskih goric, Haloz, vinskih krajev Dolenjske, ako so tako naravnostna kakor prednje. Prav za prav pa bi za presojanje resničnega stanja morali dajati le odkrita poročila, da se potem s skupnimi močmi ukrene vse potrebno za pravilno in uspešno protialkoholno propagando.

Taka je torej dostikrat uradna plat protialkoholne propagande. Bog varuj, da bi ostala samo pri tem! Morda pa na mnogih šolah le ni drugače?

Prepričan pa sem, da noben učitelj, četudi se ne brani kozarca vina, vrča piva, ročke sadjevca, šilca žganja, niti oni, ki »ga češče prinese domov«, ne hodi brezbrizno mimo treznostnega problema, ne da bi si večkrat stavil vprašanje: Ali je tako početje protialkoholne propagande v šoli, da sestavljaš četrletne in polletne statistike, da na treznostni teden predavaš, da daš napisati spis o škodljivosti alkohola, da imaš par »Mladih junakov« v razredu, sploh vredno, da se imenuje protialkoholno delo med šolsko mladino? Podzavestno vsaj je to čutil gotovo vsak učitelj, pa najsi je tudi notoričen pijanec. Pridejo ure nadenj, ko si ne more pomoči ne pri sebi, še manj pri mladini. Ampak, uraden odlok zahteva, ti moraš ugoditi. Kako, tega še doslej ni nikdo pregledal. Samo, da je na papirju in da morebiti kak časnik potem prinese poročilo, da je v tem in tem mestu skupno toliko »Mladih junakov«. Ali to številu nezainteresiranemu kaj pove? Prav ničesar. Toda že ugotovitev, da imajo n. pr. ljubljanske narodne šole 73% organiziranih Mladih junakov, oziroma 2.900 vpisanih učencev abstinentov (»Slov.« 28. sept. 1935), vsaj taka skromna statistika o srednjih šolah, pa bi že povedala marsikaj pedagogu, sociologu, zdravniku i. dr.

Gotovo je, da začetnik teh statistik in poročil o protialkoholnem gibanju v narodni šoli ni mislil tega na tak neproduktiven in neefekten način. Saj je imel idealno voljo. Tudi bivši ban dravske banovine je izdal l. 1932/33 lepo okrožnico o pobijanju alhokolizma na občine in šole. Prečitana je bila in vložena — ad acta. Krivda je deloma že spredaj naznačena. Mnogo krivde pa je bilo v nezdravi atmosferi, v katero so bili zagazili mnogi izobraženci, gnani od suženjskega kruhoborstva, ko jim je mnogim

nastavilo življenje nož na njihove najelementarnejše pravice. Odvisnost od napačno tolmačenega tovarištva, od družbe, ki te obdaja in od katere si vsak dan odvisen, da morda ne zletiš iz njihove sredine kam drugam, da ne motiš njene idiličnosti pri stalnem omizju malomestne, trške ali vaške krčme, tisočeri predsodki, lastni in okolice, vse to vpliva na dejstvo, da se protialkoholno gibanje ne more tako poživeti, kakor bi se moralo.

Za primer navajam zgodbico nekega učitelja, ki je bil — prvič nastopil službo. Bil je abstinent iz navade in prepričanja. Nastavljen je bil v večji kraj. V hotelu je bil predstavljen veličinam: gg. notarju, poštarju, davčnemu upravitelju, županu i. dr. »Zdaj se boste morali vživeti v našo družbo, no, boste videli, bo prav lepo! Prosim, kar semkaj sedite! Natakarica, še en kozarec! Tako! Zdaj mora biti najprej krst! Učitelj, novinec, še bolj plaho: Oprostite, ne pijem! Ha, ha! Kaj, vi ne pijete?! Ni mogoče! Nič se ne sramujte, tu med nami se boste počutili kakor doma! Učitelj odločneje: Hvala lepa, toda res ne pijem! Res ne? To je vendar sramota. Poglejte mi vsi pijemo! Se boste že morali navaditi! Glejte, jaz sem ga že toliko spil, da bi najbrž ne šlo vso vino v tole sobo. Kajne, Žane, koliko smo ga že pretočili! Kar trčimo! Učitelj trči. Zdaj pa »eks«! Učitelj postavi kozarec nedotaknjen na mizo. Oprostite, gospod učitelj?! Prvo besedo je gospod kr. beležnik, silno ugledna oseba, razvlekel užaljeno kakor harmoniko. To vendar ne gre! S tem nas vsekakor žalite. Veste, slovenska inteligenca mora posebno pri nas »držati skupaj«! Torej, kar korajžno! Od vseh strani v učitelja: Pijte vendar vsaj en kozarec za krst! Že z ozirom na gospoda notarja. On je duša naše družbe in narodnega dela tu ob meji. Njemu vendar ne boste kot inteligent in narodnjak odrekli! Učitelj odločno: Res, prav počaščenega se čutim od vaše pozornosti, toda jaz sem abstinent! Bah! Vsi smo bili enkrat taki, toda, dragi gospod učitelj, to mine. Človek se mora prilagoditi družbi! To zahteva tudi takt. Sicer pa... »Duša družbe« je bila užaljena. Torej gospod učitelj?! Vsi v njega. Ti, kar primi kozarec in mu ga nastavi k ustom! Bili so se ga že precej nalezli. Učitelj vstane in se brani z roko, da se zmakne kozarec enemu izmed gospodov iz rok, nakar se vino zlije po mizi. Učitelj se poslovi: Oprostite, gospodje, lahko noč! Hladno so odzdravili. Od tistega časa se pričanja učiteljeva trnjeva pot. To je klerokomunist! Tako so rekli »duša družbe« in njihova beseda je bila kmalu tudi uradno protokolirana. Toda — Martin Kačur po Cankarjevem spisu učitelj kljub temu ni postal.

Na neko šolo je prišel nov učitelj. Ko je dospel, se je informiralo stalno omizje v gostilni po njegovem tovarišu: Pije? Kvarta? Ne! Potem ni nič z njim. Je gotovo kaka šleva!

Neki tovariš, ki so mu dodelili na šolo tudi takega »čudaka«, se je radi tega počutil zelo nevoljnega. Bil je namreč, žal, sam vdan največjima tatovoma časa, zdravja in denarja, alkoholu in kvartanju. »Čudak« je vselej skušal odvrniti zlepa tovariša od teh strasti, a zaman. Dobival je vselej ironične odgovore in čutil v mnogem ost neplemenitih čustev, ki tako rada dovajajo tudi do neplemenitih dejanj. Zato je rajše molčal in se izogibal sre-

čanjem z njimi. Tako pa je bilo spet napak. Očitki o netovarištvu, o tem, kako je bilo nekoč lepo na šoli, ko so vsi tako tovariško hodili na sprehode, tovariško kakšno rekli pri literčkih in da tega ni več, so bili vedno pogostejši, odgovori, da je najlepše tovarištvo v složnem sodelovanju v šolskem delu, niso zalegli, ali pa samo enostransko. Nekoč je bilo celo prorokovano temu »čudaku«, da bo v tem kraju tudi njemu minilo. Z neko polprikrito škodoželjnostjo in zavistjo obenem so mu pravili zgodbico o učiteljici, ki je prišla kot abstinentska v kraj in je končala radi žganja.

Sličnih primerov bi našli, žal, še mnogo iz življenja naše podeželske inteligence. Toda, kakor se bolezen ne odpravi s strogoostjo zakona napram bolnikom, tako se tudi alkoholizem, to ljudsko bolezen, ki je mnogokje okužila, posebno v samotnih krajih našo inteligenco, ne odpravlja, ampak s sistematično gojeno, z ljubeznijo vodeno preventivno vzgojo in sredstvi. Baš pri alkoholnem vprašanju najbolj občutimo ono, tolikokrat usodno mnenje, ki si ga mnogokrat usvajajo tudi zakoni, odredbe, disciplinski postopki, da se nastopa s strogoostjo proti bolniku — alkoholiku, namesto proti zdravniku — nekrščanskemu duhu v družbenem sestavu z vsemi posledicami.

Razven tega velja pa tudi v antialkoholnem gibanju trditev, da še ni vse, če si abstinentski, kakor še ni zlo, če piješ. Slabši je nezaveden abstinentski, nego zaveden pivec. So abstinenti, da se s tem postavljajo. So abstinenti zato, ker sploh niso bili nikoli vajeni piti in jim je vzdržnost istotako lahka kakor nekadilcu ali nekvarčacu. So abstinenti, ki radi tega ne pijejo, ker se zavedajo, da bi to škodovalo lastnemu telesnemu zdravju, ker so morda slabotne telesne konstitucije.

So taki, ki so iz principa abstinenti. So spet taki, ki so abstinenti že od nekdaj, ampak so ostali taki iz splošnih vzgojnih ozirov, kljub temu, da imajo priložnost za pitje opojnih pijač in so tudi sicer zdravi, toda se premačujejo iz ljubezni do stanu, kot očetje, duhovniki, učitelji, zdravniki, da bi mogli vzgojno čim bolj vplivati. So abstinenti, ki so to postali po mnogih padcih in hudih bojih in premagovanjih. Seveda so končno še mešani tipi. Posebno zadnji trije tipi, ki so zavedni, aktivni v svojem poslanstvu, morejo najbolj ustvarjati teren za uspešno protialkoholno gibanje. K tem moremo šteti tudi vse zmerne pivce, ki imajo toliko volje, da se nikdar ne opijejo, kar je večkrat še težje in tem hvalevrednejše.

Sploh se treznostno gibanje, posebno protialkoholno, postavlja rado na tako visoko stopnjo, da postaja mnogim nedosežno in s tem izgublja realno podlago, ki jo mora imeti vsako, posebej pa še antialkoholno gibanje.

Zato postaja navidezno nesimpatično, ne dobiva potrebnih in požrtvovalnih pobornikov, ki bi bili tako nujni, posebno med vzgojitelji. Nobeno pretirano gibanje, četudi je še tako idealno, ne usvaja, ako ni vodeno tudi praktično. Protialkoholno gibanje je asketično gibanje, za katero so danes časi najneugodnejši, a je baš zato najpotrebnejše. Od onih, ki so res s srcem in z razumom abstinenti, je odvisno, ali bodo znali popularizirati protialkoholno gibanje. Treba je, res da, posebno dandanes, ko vse življenje tako

plitvo posega v človekovo notranjost, močnih propagatorjev, asketov, ki bodo znali blato gaziti, ne da bi se umazali.

Pa morali bi biti skoraj taki, kakor stari župnik v H. Federerjevem romanu »Jungfer Therese«, kateri je več dosegel pri kmetih s tem, da je posedal z njimi pri vrču piva v krčmi, nego njegov kaplan, ki je v svojem fanatičnem idealizmu neprestano nergal in robantil proti raznim napakam prebivalcev male gorske vasice. (Dalje.)

Etbin Bojc

Šolski muzeji pri nas in drugod

(Konec.)

Vsebinsko je muzej razdeljen na sledeče predmetnosti (v 42 skupinah): verstvo, prvi nazorni pouk, jezikovni pouk, računstvo, geometrično risanje, geografija, zgodovina, prirodopis, fizika, kemija in tehnologija, kaligrafija, risanje, petje in glasba, telovadba, gospodinjstvo in gospodarstvo, Slöjdova metoda, rokodelski pouk, dela I. hrv. šol. delavnic v Sisku, ki jih je ustanovil dežel. šol. insp. Cuvaj, šol. higiena, otroški vrtec, dela iz dežel. sirotišnice barona Jelačića, dela šole za zanemarjeno mladež, pouk slepih, gluhonemih, učna sredstva za pouk vajencev, za obrtne strok. šole, narodne noše in vzorci narodnih ročnih del, zapuščina ročnih del po ge. Ljubici Kuten, izdelki dežel. strok. šole za žen. roč. dela, žen. roč. dela v ljud. šoli, ustanovitev šole, vzgojne igrače, odlikovanja učencev, slike iz šol. življenja, šol. pečati, diplome, znaki za šol. svečanosti, slike mož in žena, ki so za hrv. šolstvo zaslužni, novci, ki so se kovali v hrv. deželah, spominske kolajne, različni zgodovinski šolski predmeti, slike in kipe, predmeti za umetnostno vzgojo. Te predmetne skupine so porazdeljene po razstavnih prostorih. Naj omenim le še nekaj zanimivejših predmetnosti iz tega muzeja: dela nekdanje urarske šole v Ogulinu, lesne izrezovalne šole na Otočcu, dalje šolski spisi z lastnoročno pisavo slavnih deželanov, formularji in pismeni izdelki iz nekdanje »Vojne krajine« kakor tudi statistične tabele tamkajšnjega šolstva poleg figure uniformiranega učitelja v življenjski velikosti iz tega posebnega šolskega okrožja preteklosti, izdelki zagrebske pletilne šole, akvareli najlepših šolskih zgradb, pletenine iz 15. stoletja s popolnim takratnim kostumom Hrvatic, zbirka svilenih pletenin iz 17. stol., ko je bilo to na Hrvaškem v navadi, modeli za izboljševanje trt, šol. zastava iz davne preteklosti, zlata knjiga, klopi vseh vrst, zbirka izkazil o pridnosti in šol. žigov in šol. starine, ki jih je odstopil dežel. arhiv in arheološki muzej.

Iz pravil Hrv. šol. muzeja je razvidno, da je vodstvo prepuščeno kustosu, ki ga upravni svet društva voli iz svojih članov za dobo 3 let. Prej je prejemal 400 K letne nagrade. Za predmete, ki so muzeju le posojeni, more vodstvo zahtevati razstavne prispevke. Posamezne osebe in šole morejo dobiti učna sredstva v študij, a so odgovorni za poškodbe. Vodstvo tudi posreduje učna sredstva šolam in posameznikom proti 10% provizije.

3. Beograjski šolski muzej

O šolskem muzeju v Beogradu, ki je bil ustanovljen od »Učiteljskega združenja« v spomin dobrotnika srbskega učiteljstva Jovana Gavriloviča, kateri je podaril za vdove in sirote srbskih učiteljev 250.000 din, imamo poročilo v Popotniku l. 1897. Predvsem navaja predmetnosti, ki so jih zbirali za muzej, poleg sličnih poročil o drugih muzejih za zgled domačemu, ki se je isto leto zasnova. Te so: 1. Učila, ki so danes v rabi v srbskih šolah in šolah naprednih narodov ter iz prejšnjih časov, 2. učila, ki so jih srbski učitelji izumili, 3. slike, načrti, modeli šolskih poslopij, dvorišč in vrtov, današnje in starejše, domače in tuje, 4. šolske potrebščine za pisanje, risanje i. p., 5. šolski izdelki iz pismenih, risarskih, deških in dekljskih ročnih del, 6. šol. igrače, pripomočki za telovadne igre (kupljeno in storjeno), 7. šolske knjige, pedag. dela in pomožne knjige domače in tuje, 8. zapisniki glede historičnega razvoja srbskih šol, stari šol. zapiski, arhivi, 9. opisi, slike, črteži sedanjih in starejših običajev, 10. kronika važnih šolskih dogodkov za šolo in učiteljstvo, 11. knjiga o izvenšolskem delu učiteljstva. — Kakor vidimo, so primeroma v osnovi iste načrtne poteze¹ kot pri ljublj. šol. muzeju in drugod.

4. Šolski muzeji drugod

Naj ob koncu podamo še stanje šolskih muzejev drugod! Najstarejši šolski muzeji segajo komaj do srede preteklega stoletja nazaj.

Bili so to državni instituti, podrejeni naučnim ministrstvom. Znana je tako Pedagoška centralna biblioteka v Leipzigu (pod direktorjem Julijem Beegerijem. Obenem je bilo tudi več manjših, nastalih ob učiteljskih zborovanjih in razstavah. Poleg enega splošnega so potrebni še provincialni šol. muzeji z omejenimi nalogami. Zlasti mnogo jih izkazuje Nemčija: Augsburg (1881), švabska permanentna šol. razstava. — Bamberg 1896), permanentna razstava učnih predmetov, — Berlin (1876), Nemški šolski muzej. Berlin. učiteljsko dr. ima najbogatejšo biblioteko med vsemi drugimi nem. šolskimi muzeji, Mestni šol. muzej. — Bremen (1902) Šol. muzej br. učit. dr. — Breslau (1891), Mestni šol. muzej, ki je zelo dobro obiskan. — Köln (1901), Mestna zbirka učnih sredstev, Danzig (1904), Mestna zbirka učnih sredstev, — Donauwörth (1876), perm. razstava učnih sredstev (1884), ohranjena le biblioteka, Dresden (1905), Domoznanski šol. muzej in eno leto starejši šol. muzej šol. učit. društva. — Frankfurt a. M. (1900) Obrtni muzej, ukinjen že 1902. — Gleiwitz (1905), Zgornješlezjski šol. muzej, ki prikazuje obenem industrijo, — Gotha (1889), šol. muzej okr. dr. Dežel. muzeja. — Hamburg (1897), Razstava učnih sredstev Društva prijateljev domovinskega šol. in vzgojnega muzeja, Šolskozgodovinska zbirka izobr. dr., ki predstavlja hamburško zgodovino in končno še šol. muzej iz l. 1855 Šol. znanstv. izobr. dr., ki je bil pa l. 1903 ukinjen, — Hannover (1892), Mestni šol. muzej, ust. šol. svetnik dr. A. Wehrhahn, Hildesheim (1891),

¹ Glej mojo načrtno zamisel za naš šolski muzej v Sl. učit. konec članka: Kako so si Poljaki ustanovili svoj šol. muzej in Ped. zbornik, letos.

šol. muzej. učit. dr. — Jena (1900), Schaeffer-muzej, ust. K. Zeiss, velika fizikalna šolska zbirka, zelo dober in edinstven institut — Kiel (1890), Schleswig-Holsteinski šol. muzej učit. dr. — Kolberg (1904), Šol. muzej učit. dr., Königsberg (1881), Mestna biblioteka za ljudskošol. učiteljstvo, last mesta Leipzig (1898), ima nem. muzej za gluho-nem. izobr. Zveze gluho-nemskih učiteljev, iz l. 1865 perm. razstava učit. sredstev, ukinjen 1875. — Magdeburg (1877), Razstava učnih sredstev učit. dr. saške prov. — München (1875), Kralj. okrož. magazin Zgor. Bavarske za učna sredstva in šolske predmete. — Oldenburg in Grossh. (1900), Šol. m. dežel. učit. dr. prireja tudi zabave in večere za starše. — Potsdam (1905), — Regensburg (1880), perm. razstava uč. sr. — Rixdorf (1897), narodopisni šol. muzej mestne občine, — Rostock (1888), Meklenburški ljudskošol. muz., last društva. — Stade (1904). — Straubing (1904). — Stuttgart (1851), Zbir. uč. sredstev kr. Württembergške za obrt in trgovino. To je najstarejši šol. muzej. — Wölffenbüttel (1892), Dežel. šol. muz. za knežev. Braunschweig, last Društva za ohranitev in napredek šol. muz. — Würzburg (1905), šol. muzej.

Drugod v Evropi so še sledeči šolski muzeji: Aarhus (1887), šol. muzej, ki je že 1889 prenehal, Amsterdam (1877), nizozemski šolski muzej. — Atene (1905), Ekpaideitikon mojzeion, Bern (1878), švicarska perm. razstava, Bozan (1889), Stanovska razstava učnih sredstev, Bruxelles (1880), Musée scolaire nationale, Budapest (1877), Országos Tanszermuseum. — Fribourg (1884), Musée pédagogique suisse de F., Genua (1881), Civico Museo pedagogico e scolastico, Graz (1882), perm. razstava uč. sr. — Haag (1905), Museum ten bate van het Onderwijs. — Innsbruck (1888), stanov. razst. uč. sr. — Kopenhagen (1887), Dansk Skolemuseum. — Kristiania (1901), Skolemuseum for K. Folkeskoler. — Lausanne (1901), Musée scolaire cantonal vaudois. — Lwow (1907), Polskie Museum Szkolne. — Lissabona (1883), Museu pedagogico de L. — London (1857), Science Collections for Teaching and Research in Victoria and Albert Museum in South Kensington in l. 1892, Educational Museum of the Teachers Guild. — Luzern (1905), perm. šol. razst. — Madrid (1884), Museo pedagogico nacional, Neuchatel (1887), Exposition scolaire cantonale permanente. — Palermo (1880), Museo d'Educazione, prenehal 1894. — Paris (1897), Musée Pédagogique, Praga (1890), Stanov. šol. razstava. — Rim (1874), Museo d'Istruzione e d'Educazione, prenehal. — Sofia (1905), Učilišten Muzej, Petrograd (1864), Ped. muzej vojaških učnih zavodov, Dunaj (1872), Perm. razstava uč. sred. mesta, pren. 1892, l. 1903 Avstrij. šol. muzej, l. 1905 Perm. razst. uč. sr., Zürich (1875), Pestalozzianum, švic. perm. šol. razstava.

V Ameriki: Buenos Aires (1888), Biblioteca y Museo pedagogicos. — Montevideo (1889), Museo y Bibl. ped. — New York (1900)? Educacional Museum and Library of Teachers College, Columbia University. — Rio de Janeiro (1883), Museo escolar nacional, prenehal. — Santiago (1901), Museo de Educacion Nacional. — St. Louis (1905), Educacional Museum of the Public Schools of Saint Louis. — Toronto (1857), Provincial Art Gal-

lery and Educacional Museum. — Washington (1881), Museum Division of the United States Bureau of Education, prenehal.

V Aziji: Tokio (1878), Tokio Kioiku-Hakubutsukwan.¹

¹ Podatke za šol. muzeje drugod imam iz W. Reinovega encikloped. ročnika za pedagogiko, ki navaja tudi sledečo literaturo: Beeger, Die Pädagogische Bibliotheken, Schulumuseen und ständigen Lehrmittelausstellungen der Welt, Leipzig, 1892. — Hübner, Die Deutsche Schulumuseen. Ebd. 1906.

Družinska pedagogika

Ema Deisinger

Vzroki razkroja in propadanja družine

(Konec.)

II.

S propadanjem družine se je začela strašna drama propadanja rimskega imperija.

Histora magistra vitae. (Zgodovina je učiteljica življenja.) Da, učiteljica, kdor zgodovino pozna in primerja zgodovinske dogodke med seboj.

Ločitve zakonov, orbitalni (brezdetni) zakoni, bela kuga, so kakor v rimskem času tudi danes bolni pojav civilizacije. Z zmagovito ekspanzijo tehničnega napredka gre vzporedno tudi razkroj družine. Kal bolezní je ista kot ob propadanju rimskega imperija. Slična dogajanja ob propadanju rimskega imperija nam morajo izvežbatí pogled, da pregledamo natančno vse vzroke današnjega razkroja in propadanja družine, da se ta bolezen ne bo kakor v rimskem imperiju tudi pri nas razvila do katastrofe.

Glavni vzrok je iskati v kapitalistično gospodarskem sistemu. Današnje gospodarske razmere so krive, da se je družina morala omejiti in svojo socialno-ekonomsko skupnost članov skrcíti na najožji družinski krog, dočim je pred pol stoletjem poleg roditeljev in otrok obsegala družina tudi bližnje sorodnike, staro mater, starega očeta, neporočene sestrice, tete i. t. d.

Proces industrializacije je decentraliziral ženo iz gospodinjstva in spremenil obliko in lice družine. Marsikje družine niti ne jedo več doma, ampak v kaki javni kuhinji, drugod pa si zopet puste prinesiti jed iz javne menze domov.

Decentralizacija hišne gospodinje vede često žene k samoljubnosti ter k ničemurnemu lepotičenju in rivaliziranju v modi.

Spričo obstoječih nesocialnih razmer je današnji rodbini otroški blagoslov v težko breme. Vzgojni stroški za otroka so dandanes neprimerno večji nego pred desetletji. Za malodane vsak poklic se zahteva nižja srednješolska izobrazba. Pred leti je bilo dovolj, ako je otrok absolvirál štirirazredno ljudsko šolo ter šel potem v uk h kakemu trgovcu, obrtniku i. t. d., danes pa mora imeti najmanj štirirazredno meščansko ali nižjo srednjo šolo. Ko dovrši vajeniško dobo, često ni zanj kruha in službe.

Vzdrževalni stroški za otroka so vzporedno z rastočo kulturo vedno večji; zlasti za višje poklice se je študij raztegnil tako, da je absolvent medicine, tehnike, prava i. t. d. že izven mladeniške dobe, ko dobi nameščenje, oziroma otvori lastno prakso. K temu pa pride še brezposelnost izobrazbenstva, pa ne samo izobrazbenstva, ampak vseh poklicev, tako da se često dogaja, da je človek duševno in moralno ubit, še preden se postavi na lastne noge. Ako se zahteva celo za učiteljski poklic akademska izobrazba z 28 let trajajočim študijem, tako da zapuste pripravniki za višje skupine akademska tla ne več kot mladeniči (mladenke), temveč kot starci (starke), potem upravičeno tarnajo starši (in država), da požre izobrazba otrok velikanske, velikanske vsote.²

Vrhu tega se starši danes od izobrazbe otrok ne nadejajo nikakega dobička, kakor nekoč, ko so z zanesljivostjo računali, da jim bodo otroci na starost v pomoč in jih preživljali. Ko dokončajo otroci n. pr. visoke študije, še vedno ni povsem zanesljivo; ako dobe takoj nameščenje in ako bodo v stanu preživljati svoje ubožne starše. Kakor nam dokazujejo sedanje razmere, se otroci navzlic visokim študijem komajda prežive sami.

Ker pride človek današnje dobe jako pozno do poklicnega udejstvovanja zaradi dolge predpriprave, zlasti v višjih poklicih, ni v stanu prej ustanoviti družino, dokler ne uredi svoje eksistenčno vprašanje zaslužka. Ponajveč se poroče šele s 40 letom, a čestokrat pa še s temi leti niso v stanu postaviti si lastno ognjišče in preživljati družino.

Mladina se vda razvratnemu življenju, ker ji je iz socialnih razlogov onemogočena zakonska družinska skupnost. Med tem pa se je mladenič tako navadil svojega samstva, da je postal, kakor pravimo »blaziran« in ga zakon niti ne mika več, kajti okusil je že itak prepovedan sad v najnevarnejši dobi spolne zrelosti in nasičal izven zakona svoj spolni nagon. Ker se mladina spolno izživlja pred zakonom, je nevarnost spolne okužbe zelo velika. Širijo se spolne bolezni in cvete prostitucija, te najnevarnejše sovražnice zakona.

Izvečki iz poročnih knjig nam statistično pričajo ne le o nazadovanju porok, temveč tudi o tem, da se dandanes poročajo ljudje v mnogo poznejši življenjski dobi.

Izpisek iz poročne knjige župnije Trbovlje iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
213	večinoma rudarji in delavci	24 let	večinoma zasebnice in delavke	20 let

² Prim. članek G. Šiliha o reformi učiteljske izobrazbe v »Popotniku«, št. 1.—2., letnika 1935/36, kateri je v principu sicer idealen, v biološko-socialnem pogledu pa ne vzdržljiv.

Izpisek iz poročne knjige župnije Trbovlje iz leta 1933:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
102	večinoma rudarji, delavci, dalje obrtniki in en učitelj	35 let	večinoma delavke, služkinje	25 let

Izpisek iz poročne knjige stolne in mestne župnije Maribor levi breg iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
120	večinoma obrtniki, trgovci, uradniki	30 let	zasebnice, uradnice, obrtnice	25 let

Izpisek iz poročne knjige stolne in mestne župnije Maribor levi breg iz leta 1933:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
80	obrniki, trgovci, uradniki	38 let	obrnice, uradnice	25 let

Izpisek iz poročne knjige župnije Cerklje na Gorenjskem iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
41	celozemljaki, polzemljaki, hišarji	34 let	zemljaka, polzemljaka hči, hišarja hči	29 let

Izpisek iz poročne knjige župnije Cerklje na Gorenjskem iz leta 1933:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
22	polzemljaki, hlapci, sinovi hišarjev, rokodelci	31 let	zemljaka, polzemljaka hčere, hčere hišarjev, 2 delavki	28 let

Izpisek iz poročne matice župnije Jesenice iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
51	večinoma tovarniški delavci in železničarji	31 let	večinoma zasebnice, nekaj služkinj in tovarn. delavk	25 let

Izpisek iz poročne matice župnije Jesenice iz leta 1933:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
39	večinoma tovarniški delavci, železničarji in nekaj rokodelcev	32 let	večinoma zasebnice, nekaj delavk in 2 učiteljici	24 let

Izpisek iz poročne knjige stolne župnije sv. Nikolaja v Ljubljani iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
38	obrtniki, rokodelci, uradniki	31 let	večinoma zasebnice, nekaj uradnic, tri učiteljice	25 let

Izpisek iz poročne knjige stolne župnije sv. Nikolaja v Ljubljani iz leta 1933:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
19	uradniki, obrtniki, rokodelci	33 let	uradnice, služkinje, obrt. pomočnice, samo tri zasebnice	27 let

Izpisek iz poročne matice župnije Marijinega Oznanjenja v Ljubljani (franciškanska župnija) iz leta 1920:

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
456	uradniki, delavci, razni rokodelci in obrtniki	30 let	večinoma zasebnice, nekaj uradnic, služkinj in obrt. pomočnic	25 let

**Izpisek iz poročne matice župnije Marijinega Oznanjenja v Ljubljani
(franciškanska župnija) iz leta 1933:**

Število porok	Poklic ženina	Povpr. starost ženina	Poklic neveste	Povpr. starost neveste
223	uradniki, delavci, razni obrtniki in rokodelci	33 let	zasebnice, uradnice, služkinje, obrtnice	26 let

Rak-rana sedanjih socialnih razmer je brezposelnost, na drugi strani pa zopet službena negotovost in nestalnost, zaradi katere si mladi pari ne upajo ustanoviti družine, zakonski pari pa ne imeti otrok, zato pa bela kuha razsaja tem huje.³

Medtem ko sili stavba civilizatoričnih dobrin v višine, se pogreza proletarec na dno človeške bede.

Po zadnji statistiki je bilo v naši državi v mesecu oktobru 1935 62.325 brezposelnih delavcev in 11.028 brezposelnih delavk, skupaj 73.353 oseb.

V meščanskih slojih velja sistem enega ali kvečjemu dveh otrok. Ti otroci se težko socializirajo in so vsled razmehkuženja tudi težko vzgojljivi. Poklicno delovanje zakonske žene odteguje ženo od materinstva ter ji je materinstvo tudi iz službenih ozirov v veliko breme. Zato prevladujejo v takih zakonih orbitalna načela: enega otroka, kvečjemu dva, ali pa sploh nobenega. Vrhu tega pa ni z zaposlitvijo obeh zakoncev izven doma v takih zakonih več tistega notranjega kontakta, ki je potreben za duševno vraščanje drug v drugega.⁴

Zakoni se krhajo, ločitve zakonov se vedno bolj množe. Brez-družinskost in stopnjevanje svojega jaza do viška samozavesti, vse to je krivo, da so iz takih tal materialistične miselnosti vzrastle zahteve poklicno delujočih poročenih žená celo po legalizaciji splava.

Družinski duh umira, nadomestuje ga socialni in kavarniški. Orbitalni (brezdetni) zakoni se oprijemajo ne samo meščanstva, temveč so v navadi tudi že na podeželju. V Vojvodini so celo že bogate vasi brez otrok.

Prihoda otroka se roditelji po mestih boje tudi zaradi majhnih in dragih stanovanjskih prostorov. Družina nima po večini več lastne hiše,

³ Znani ginekolog dunajske univerze prof. Halban je nedavno izjavil: Ljudje žive danes približno 10 let dlje kot pred 50 leti, tudi kužne bolezni ne razsajajo več tako, vendar pa ugotavljamo strašno padanje rojstev. Število umrlih je večje ko število rojstev. Dunajski magistrat je za mesec september 1935 izdal tole statistiko: v septembru 1935 je umrlo na Dunaju 1570 oseb, rodilo se jih je istega meseca 799, torej primanjkljaj rojstev 771. Vzrok temu pojavu je iskati v socialnih razmerah. Vzgoja otrok stane danes mnogo, premnogo denarja. Ker živimo v dobi stoletja otroka, pride ta doba najbrž do izraza v tem, da se žene boje roditi otroke in jih postavljati brez odgovornosti na svet, ako jim ne morejo ničesar nuditi. (»Der Morgen«, 2. dec. 1935).

⁴ Prim. »Slov. Učitelj«, št. 7.—8. l. 1935 moj članek: Sedanja moderna doba in družina ter Müller Lyr: die Familie.

ampak stanuje v tesnih prostorih stanovanjskih kasarn, kjer je prebivalcem otroški jok najmanj zaželen.

Današnja mestna družina nima nobenega trdnega bivališča, trajnega doma, ampak se seli iz mesečnega stanovanja v drugo mesečno stanovanje. Iz ekonomske stiske oddaja celo kako sobo, tako da otroci nimajo več lastne otroške sobe. Današnja družina je postala brezdomska, otroci rastejo izven rodbinske tradicije prednikov. Ta selitev ljudstva v mesta, ta natrpanost ljudi v stanovanjskih palačah in kasarnah, ta vrvež hišnih prebivalcev, ki se ne poznajo niti med seboj, je najgloblje razmajal korenine družinske pripadnosti, družinski duh nima več hrane, ne tiste vsebine in izraza, kakor nam ga kažejo stari rodovniki, kjer je svojevrstna poezija obkrožala njih domove in kjer je rodbinska in hišna tradicija družila potomce in prednike v eno.

Razkroj družine in bela kuga, brezdetnost, nista namreč zgolj posledica zunanjepolitičnih socialnih razmer, temveč posledica npravne propalosti, verske brezbržnosti in materialističnega pojmovanja sveta in življenja. Materialistična miselnost, ki je bila sprva le blodna filozofična struja, je podtalno pripravljala pot za prevrednotenje verskih in moralnih vrednot in spremenila duševno strukturo človeka, ki je iz te materialistične miselnosti v praktičnem življenju začel težiti za materielnimi dobrinami in hlepeli po čim večjem ugodju.

Ako ne obračunamo docela s tem materialističnim duhom, ako ne izzorimo v tisto socialno in moralno prerojenje v k r š č a n s k e m d u h u , kakor nam ga je označil dalekovidni papež Leon XIII. s svojo encikliko »Rerum novarum«, naš sedanji sv. oče pa z aktualno encikliko »Casti connubii«, potem n a s b o d o l e t e l a i s t a u s o d a , kakor rimski narod!

Ljubezen do svojega naroda terja, da se lotimo z n a j v e č j o r e s n o b o socialnih nalog sedanjega časa, da ne dozore pregrehe te moderne civilizacije v sadove, ki so strupeni za družino in narod.

Da ne bo s propastjo družine drgetal naš narod v smrtnih krčih, v izpraznjene slovenske domove pa se vseljeval tujec, *caveant consules, caveant consules!*

Razprave o Slomškovih spisih

Vinko Brumen

Slomšekova izdaja šolskih knjig

(Dalje.)

Poleg popraviljanja felbigerskih katekizemskih izdaj v Stojanovem in Rozmanovem (?) prevodu je Slomšek tudi sam pisal ali sestavljal slovenske katekizme. Na to delo je že dalje časa mislil. Kot prvi poizkus te vrste je priobčil v »Drobtinica« za leto 1848 »Sedem šol keršanskiĝa nauka za

otroke¹⁰², ki jim je M. Stojan dodal še nekako osmo, deveto in deseto »šolo« v istem letniku »Drobtinice¹⁰³. Sicer spis v celoti ni podpisan, a v začetku ima poseben »pogovor« in tega je podpisal Slomšek. V njem pa pravi: »Za pokušno sim ... sedem šol keršanskiga nauka napravil, kakor sim učiti sam poskušal.«¹⁰⁴

Ta Slomšekov katekizem se deli v s e d e m šol, kakor pove že naslov. Prve tri šole, ki učijo »Boga spoznati«, »od presvete Trojice« in »od stvarjenja« ter obsegajo v »Drobtiniceh« 11 strani, »so za otroke, ki začno v cerkev ali pa v šolo hoditi, ino so keršanskih mater dolžnost. Kar pa matere prerado zamudijo, morjo duhovski pastirji dostaviti in popraviti ...«¹⁰⁵ Naslednje tri šole, ki uče »od Jezusoviĝa nauka«, »od Jezusove smerti« in »od Boga svetiga Duha« ter obsegajo v »Drobtiniceh« dobrih 15 strani, »se prilagajo za keršanski nauk v cerkvi posebno otrokam, ki v šolo ne gredo, de se prav po keršansko izĉajmajo.«¹⁰⁶ Sedma šola, ki goĝovori »od nar potrebnej keršanskih resnic« (»od vere«, »od upanja«, »od ljubezni«, »od svete maše«, »od zakramenta svete pokore« in »od svetiga obhajila«, »od keršanske pravice« pa »od štirih poslednih reĉi« — torej celoten katekizem v malem!) ter obseĝa v »Drobtiniceh« dobrih 11 strani, pa »naj bo perprava za prvo spoved ino sveto obhajilo, pa tudi vernim, ki niso v šolo hodili, za velikonoĉno izpraševanje.«¹⁰⁷

Ta katekizem je hotel torej sluĝiti materam za domaĉi verski uk, katehetom za uk nešolarjev in odrastlim za pripravo na velikonoĉno izpraševanje. Zato nudi v prvih treh šolah najosnovnejše resnice, v drugih treh uĉivo razširja in pogloblja, v poslednji pa ĝa še enkrat zajema in zaokroĝuje v celoto.

Po notranji ureditvi razpada ta katekizem v dva dela. Nad ĉrto so v vprašanjih in odgovorih »poglavitne resnice za otroke, de si jih dobro nauĉijo«, pod ĉrto pa je (veĉinoma veĉ besedila ko nad njo, namreĉ) »navod za uĉitela, kako naj otroke privaja pogovarjati se od boĝjih reĉi, de se jim nauk svete vere prav razjasne.«¹⁰⁸ Nad ĉrto so torej z arabskimi številkami numerirana vprašanja ali skupine teh, za številko pa je skoraj pri vsakem vprašanju (ali skupini) še debelo tiskana mala latinska ĉrka, ki opozarja na odgovarjajoĉe besedilo pod ĉrto. Tudi to sestoji najveĉ iz vprašanj in odgovorov. Vĉasih se celo ponove vprašanja iznad ĉrte in seveda ostanejo potem tukaj brez odgovora. Le sedma šola ima le malo opazk pod ĉrto, zato pa ji je dodana dalĝša opomba na koncu.

Primerjal sem ta katekizem z ostalimi, ki so šli skozi Slomšekove roke in sem uĝotovil, da je ĉisto nov. Od felbigerskih katekizemskih tipov

¹⁰² »Drobtinice« 1848, 15—53.

¹⁰³ Prav tam, 53—77.

¹⁰⁴ Prav tam, 16.

¹⁰⁵ Prav tam.

¹⁰⁶ Prav tam.

¹⁰⁷ Prav tam.

¹⁰⁸ Prav tam.

se bistveno razlikuje že po čisto drugačni dispoziciji in se vobče od njih mnogo bolj oddaljuje, kakor ostali naši katekizmi tedanje, poznejše in celo sedanje dobe, kjer je ne le dispozicija, temveč tudi besedilo često še prav felbigersko.

Zanimivo pa je tudi to, da se ta katekizem vsebinsko in tudi jezikovno precej razlikuje od Slomšekovega »Malega katekizma za prvošolce« (na katerega takoj pridem) in to tudi tedaj, kadar se vprašanja in odgovori vsebinsko v obeh povsem krijejo.

Stojanov dodatek vsebuje »nauk od pregrehe nečistosti«, »nauk od nekaterih peripomokov zoper nečistost« ter govore tudi o »sveti Nedeli«. Nima pa niti običajne katekizemske oblike (vprašanja in odgovori). Ker ne dopolnjuje bistveno Slomškovih »sedem šol«, niti ne spada nujno k njim, zato o njem ni treba tukaj več govoriti.

»Sedem šol keršanskiga nauka« pa je po Slomškovu smrti doživelo tudi natis v knjižni obliki. Leta 1876 jih je namreč »pomnoženo na svitlo dal in založil Anton Pintar, fajmošter v Zalem Logu«. ¹⁰⁰ Dodal je Slomškovemu »ogovoru« še svoj kratek uvod, kjer je povedal, da je »želel postreči zlasti svojim duhovnim tovarišem na kmetih, kjer otroci ne morejo celo leto in redoma ... v šolo hoditi, in je torej treba v krajšem času za potrebo v keršanskem nauku jih podučiti in za vredno prejemo svetih zakramentov pripraviti ... 'Vodilo' pa utegne služiti tudi odrašenim, zlasti za velikonočno spraševanje, pa vstreči tudi staršem in vsem tistim, kateri otroke v keršanskem nauku podučujejo ...« ¹¹⁰ Prvih šest šol je točno ponatisnil, popravil je le jezik. Natisnil pa je z manjšimi črkami »za poglavitno resnico precej zadevno pojasnilo ali navod za učenika (torej ne pod črto!), ker se za rabo tako priročniše in primerniše kaže«. ¹¹¹ Sedmi šoli pa je spremenil naslov (»Kratka sestava vsega nauka Jezusovega, zlasti v pripravljane za svete zakramente«) in jo precej razširil. Dodal je nova poglavja (»od zakramenta svetega kersta«, »...svete birme«, »...svetega poslednjega olja«), vrnil v ostale še nekatera vprašanja z odgovori, včasih zasukal po svoje, spremenil naslove itd. Na koncu knjige pa je dodal kratek »pristavek«, ki vsebuje »ponovljenje krstne obljube«, »božje čednosti« in Slomšekovo pesem »Nebesa«. ¹¹²

Teh »sedem šol« je bilo Slomšekov prvi poizkus slovenskega katekizma. Še vedno pa je mislil na nov katekizem. Dne 24. jan. 1849 je poslal Vodušku nov regensburški katekizem, ki je na Nemškem žel mnogo pohvale. Želel je, da bi ga Vodušek o priliki pregledal in mu sporočil svoje mnenje, kajti misliti bo treba na nov šolski oz. škofijski katekizem. Mogel bi se pripraviti tudi kak prevod. Sam je že itak poskušal to misel uresničiti v »Drobtinica« ¹¹³ (s »sedmimi šolami ...«). Dva meseca pozneje (4. apr.

¹⁰⁰ Prim.: Simonič, 475; naslov: Slomšekovo vodilo ali Sedem šol keršanskega nauka za otroke, pa tudi za odraslene. V Ljubljani 1876, 1876, 8°, 94 (= IV + 7 — 94 + (II).

¹¹⁰ Pintar, Slomšekovo vodilo, str. VI.

¹¹¹ Prav tam, str. V, pod črto.

¹¹² Gl. pesem: Slomšek I. 219 sl.

¹¹³ AZN I, 114.

1849) je Slomšek zopet ugotavljal potrebo novega katekizma in je pristavil, da bo morda uporabil zanj prihodnjo zimo.¹¹⁴

Ko je dobil naročilo učnega ministrstva, naj pregleda in popravi slovenske šolske knjige in je to sporočil Vodušku,¹¹⁵ je želel najprej stari mali katekizem zamenjati z novim.¹¹⁶ Na koncu istega (1849) ali v začetku naslednjega leta (1850) mu je pač Vodušek poslal svoje kat(ekizemske?) rokopise, ki jih je Slomšek nameraval porabiti za svoj katekizem.¹¹⁷ Mesec dni pozneje (11. febr. 1850) je že poslal Vodušku rokopis malega katekizma ter ga je prosil, naj pregleda in odkrito presodi:

1. ali vsebuje vse resnice, ki naj se predavajo učencem v prvem razredu ali oddelku;
2. ali ni v njem preveč, kar učencem prvega razreda še ni primerno;
3. ali je v obliki in izrazu izbral pravo metodo, ali pa bi bilo treba kaj izpremeniti.

Rokopis je vseboval tudi molitve, ki naj bi zaposlile učence nižjega oddelka in nadomestile, kar so zamudile matere.

Ta »Mali katekizem« je nameraval Slomšek predložiti v odobritev tudi goriški nadškofiji in ko bi mu to uspelo, ga je hotel predložiti ministrstvu, da bi ga uvedlo v vse slovenske šole.¹¹⁸ Tako je hotel vsaj deloma ustreči želji po enotnem katekizmu, če že ne za ves katoliški svet ali vso Avstrijo, pa vsaj za vse slovenske zemlje.¹¹⁹

Vodušek je Slomšku kmalu postregel s svojimi opombami, ki jih je Slomšek tudi uvaževal in je do 23. febr. 1850 rokopis skoraj docela predelal, dasi Vodušku ni v vsem vstregel; odgovoril mu je, da n. pr. božje lastnosti spadajo v drugi razred, mašne molitve pa v šolarski molitvenik, katerih da je bilo že itak dovolj.¹²⁰ V tem času pa je že Slomšek opustil namero, da novi katekizem predloži v odobritev tudi sosednjim ordinariatom. Uvidel je, da »vsaki ima svoje kopito« in ni mogoče sestaviti katekizma, s katerim bi bila vsaj večina zadovoljna.¹²¹

Ker se je Vodušek ustrašil, da se Slomšek obotavlja s katekizmom najbrž zaradi njegove kritike, ga je ta kmalu potolažil, da odlaša le zaradi nepopolnosti svojega dela, kjer še vedno najde kaj, kar je potrebno izpremembe. Sicer pa izdaja ni bila nujna, ker so katekizmi (in slovnice) izhajali kakor gobe; vendar je upal, da bo njegovemu katekizmu »pomlad dala krila«.¹²² Medtem ga je poslal v Gradec dr. Mursecu, ki naj bi mu

¹¹⁴ AZN I, 115.

¹¹⁵ Gl. »Slov. uč« (letošnji) 109.

¹¹⁶ AZN I, 128.

¹¹⁷ AZN I, 131.

¹¹⁸ AZN I, 132 sl.

¹¹⁹ Prim.: »Zg. Danica« 1852, 50 sl.

¹²⁰ Slomšek sam je izdal vrsto molitvenikov za slovensko mladino. Prim. Kovačič, Slomšek I, 79 sl., 159.

¹²¹ AZN I, 133 sl.

¹²² AZN I, 135.

zlasti pomagal, da bi mogel ustreči (v jezikovnem oziru) tudi prebivalcem Slovenskih goric.¹²³ Muršec je Slomšekovi želji ustregel in ta je njegove nasvete tudi upošteval.¹²⁴

Šele nato, spomladi 1851, je Slomšek predložil namestništvu obenem z malim berilom in abecednikom tudi katekizem. V pismu Vodušku, v katerem mu je to sporočil, se je tudi zahvaljeval o b e m a recenzentoma za revizijo katekizma.¹²⁵ Kdo sta bila ta dva? Vodušek pač, a drugi? Morda je Slomšek mislil Muršeca, ali pa je morda rokopis pregledal še kateri drugi Celjan?

Proti koncu istega leta (1851) je v resnici izšel »izpopolnjeni, mnogo prekritizirani Mali Katehism«, saj je Slomšek 2. nov. 1851 mogel poslati Vodušku nekaj izvodov.¹²⁶

Kateri katekizem je pač to bil? Simonič pozna v letu 1851 neki »Mali katekizem za prve šole«, ne navaja pa nikakih točnejših podatkov, niti ne omenja avtorja.¹²⁷ Tudi sam ga nisem mogel dobiti.

Pač pa pozna Simonič še poseben »Mali katekizem za prvošolce«, ki ga stavi v leto 1852, 1854 in 1873, pripominja, da je bil še večkrat tiskan in pristavlja v oklepaju: Sostavil Anton Martin S l o m š e k. Izšel je »V Beču. V zalogi c. kr. bukvarstva za šole«.¹²⁸ Tega so tudi sodobniki pripisovali Slomšku, saj je »Šolski prijatelj« pisal: »Kako izversten je 'Mali katekizem za prvošolce', ki so ga presv. knezoškof Lavantinski sestavili, ki je že tiskan in samo 5 kr. sr. velja!«¹²⁹ Moti le nekaj: ta katekizem je izšel že tudi z letnico 1850.¹³⁰ Simonič sicer te izdaje ne pozna, toda sam sem jo imel v rokah. Kako naj spravimo to dejstvo v sklad s podatki, ki nam jih nudi Slomškova korespondenca? Sicer pa je tudi Slomšek sam pisal 8. marca 1851 dr. Muršecu: »...Bili ste toliko dobri, m o j 'Mali Katekizem' pregledati, koježa sem po Vaši sodbi popravil, in ravno bo v d r u g o natiskan...«¹³¹

Marsikaj res še tu ni jasno, vendar se je Slomškov katekizem že v začetku leta 1851 drugič tiskal. Torej more to biti le »Mali katekizem za prvošolce«, ki se je prvič natisnil (leta 1850?) z letnico 1850, drugič verjetno 1851 (z letnico 1852¹³², ali pa morda z letnico 1851?¹³³), pa še pozneje

¹²³ ZMS VI (1904), 154.

¹²⁴ Prav tam, 105; Glaser III, 127.

¹²⁵ AZN I, 143.

¹²⁶ AZN I, 149.

¹²⁷ Simonič, 200.

¹²⁸ Prav tam.

¹²⁹ »Šolski prijatelj« I (1852), 248.

¹³⁰ Mali katekizem za prvošolce... V Beči (Na Dunaji). V zalogi ces. kralj. bukvarstva za šole, pri sveti Ani V Janezovih ulicah. 1850. 8°. 46 str.

¹³¹ Glaser III, 127; ZMS VI (1904), 105.

¹³² Izdajo z letnico 1852 smo mogli videti na Slomšekovi razstavi v Mariboru.

¹³³ Ni izključeno, da je to omenjeni »Mali katekizem za prve šole«. Simonič ne navaja podrobnejših podatkov, ker pač knjige sam ni videl. Posnel je ta podatek po literaturi, ki pa pri navajanju naslovov ni bila vedno preveč tenkovestna.

večkrat. Poleg Simoniča ga v literaturi pripisujeta Slomšek vsaj še Marn¹³¹ in Lendovšek.¹³⁵

Podrobno sem si ogledal izdajo z letnico 1855,¹³⁶ ki je Simonič tudi ne omenja. Ta vsebuje najprej »molitve in resnice, ki ima vsakdo znati« in ki naj »se jih otroci doma uče, v šoli in cerkvi naj jih ponavljajo« (znamenje sv. križa, očenaš, zdravamarija, apostolska vera, tri božje čednosti, čast bodi, šest resnic, božje in cerkvene zapovedi, zakramenti in 4 poslednje reči, vmes še nekaj osnovnih verskih resnic). Tem sledi kot srednji del pravi katekizem v petih poglavjih (»od vere«; »od upanja«; »od ljubezni«; »od sv. zakramentov«, »svetih reči in blažil« ter »cerkvenih obredov in svetih običajev«; »od krščanske pravice«). V »pristavku« govori »od štirih poslednjih reči« ter prinaša jutranjo molitev, angelsko pozdravljanje, molitev pred jedjo in po jedi, pred šolo in po šoli, kes, mašne molitve (!) in nekoliko ločeno — rožni venec. O božjih lastnostih v celoti torej ne govori, vsebuje pa čisto kratke mašne molitve. »Molitve in resnice« v začetku so pač one, ki jih je Slomšek vstavil, da bi »zaposlile učence nižjega oddelka in nadomestile, kar so zamudile matere«.

Vzora temu katekizmu nisem našel. Felbigerskim tipom sicer mnogo bolj odgovarja ko »Sedem šol...«, vendar se od njih vidno razlikuje, dasi se razen začetka in konca enako deli v poglavja in pristavek. Z začetkom spominja nekoliko na omenjenih »Sedem šol...«, v srednjem delu pa bi lahko videli razširjeno »sedmo šolo«, ki itak znači celoten katekizem v malem.

Na temelju gornjih ugotovitev lahko sklepamo, da je Slomšek pač služil kot vzor neki regensburški katekizem,¹³⁷ uporabil pa je tudi nekake Voduškove rokopise. Ker je rokopis še popravljal ter upošteval tudi posebne Voduškove in Murščeve opombe (morda še kakega drugega recenzenta!), se novi katekizem najbrž precej razlikuje tudi od onega regensburškega katekizma ter predstavlja bolj ali manj svoj tip.

Jezik katekizma je bolj ali manj Slomšekov, vendar znači že nekak kompromis z nasprotniki.¹³⁸ Precej se razlikuje ta katekizem tudi od »Sedem šol...« in to tudi tedaj, kadar se vprašanja in odgovori v obeh vsebinsko povsem krijejo. Ali gredo vse te razlike na račun dejstva, da so pri šolskem katekizmu sodelovali tudi drugi, da je v tej izdaji izšel sedem let po »Sedmih šolah« in da jezik v šolskih knjigah dunajske izdaje ni bil čisto Slomšekov, temveč so mu ga popravljali, kakor je sam tožil.¹³⁹

¹³¹ Marn, »Učit. tov.« 1886, 56.

¹³⁵ Gl. Slomšek I, 248.

¹³⁶ Mali katekizem za prvošolce. Velja nezvezan — 3 kr. C. M. Zvezan — 5 kr. C. M. V Beču 1855. V zalogi ces. kralj. bukvarstva za šole. 8°, 46 str.

¹³⁷ Dobil sem dve (avstrijsko nemško in hrvatsko) poznejši priredbi nekega regensburškega katekizma, a obe sta bili namenjeni srednji šoli, in sličnosti s Slomškovim katekizmom nisem mogel najti.

¹³⁸ O jezikovni borbi v zvezi s Slomškovim izdajo šolskih knjig mislim še natančneje govoriti na koncu.

¹³⁹ N. pr.: AZN I, 316.

Izdaja z letnico 1850 se vsebinsko pa v številu strani in vrstic na posameznih straneh popolnoma sklada z izdajo 1855. Jezikovno se nekoliko razlikujeta, razen tega moti v prvem (1850) nekaj prav grobih tiskovnih napak (na naslovni strani — dve!). Pod črto navaja ta manj sinonimov in je jezik vobče manj kompromisen. Ostale razlike so malenkostne. — Izdaje z letom 1852 nisem podrobneje pregledal, a kot časovno vmesna se ne more veliko razlikovati od ostalih. Drugih izdaj nisem dobil.

V celoti je torej Slomšek vsaj pregledal dvoje različnih izdaj starega felbigerskega katekizma (Stojanovo in Rozmanovo?), staršem, katehetom, učiteljem in odrasli mladini je napisal poseben katekizem z vodilom (ki je izšel v »Drobtinica« ter je šele po Slomšekovi smrti razširjen doživel samostojno knjižno izdajo) in končno je z Voduškovim sodelovanjem in po Murševih nasvetih napisal tudi nov šolski katekizem (ki je izšel v uradni šolski knjižni zalogi na Dunaju).

Izmed teh sta okrog 1854 bila uvedena v šole lavantinske škofije (Slomšekov) »Mali katekizem za prvošolce« (1850) in (felbigerski) »Kerščanski katoliški nauk okrajšan« (Na Dunaju 1852), ki mu je bila »pridjana ... kratka dogodivščina svete vere Jezusove«. Po teh dveh so se morali kateheti ravnavati.¹⁴⁰ Komu neki je bil namenjen in kdo je pokupil štiri samostojne izdaje (Stojanovega) »Katekizma svete katoliške vere«? (Dalje.)

¹⁴⁰ Rozman, Katehetika, »Drobtinice« 1855, 385.

Prof. A. Klementina — uršulinka v Ljubljani

Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«

(Dalje.)

Drevje naj spoznajo torej šolarji zunaj v naravi, v šoli pa poslušajo prekoristne nauke o sadjereji. (21. poglavje.) Kako topla je učiteljeva beseda vprav v tem poglavju! »Več od zlata in srebra nam drevje dobrega da; zato je prvo dobri Bog v zemljo skril, drevje pa je po zemlji razsadił.« — »Otroci, pogledite mlado drevce! Kamor se mlado nagne, tja bo rastlo. Mladeniči, vidite drevje cveteti? Tako cvetite nedolžni tudi vi! Može in žene, bodite dobra drevesa; drevo, ki dobrega sadu ne prinese, bo posekano in v ogenj vrženo. Pomislite vi starčki, kako v jeseni z drevja list za listom pada.« ...

Tako izzveni pouk o sadjereji v še važnejši nauk, ki ga daje drevo ljudem.

Osemindvajseto poglavje govori o skrbi za ljubo živinco. Ta živinca so ptičice, ki govori o njih učitelj prav tako toplo kot o drevju, ki je »božja stvar«. O noju pripoveduje in o kolibriju in o kralju višin, o orlu, o lastovinah, o slavčku in škrančku in še o vrabcu. A to ni suhoparen opis, kot jih najdemo v prirodopisnih učbenikih. — V obeh teh poglavjih, o

drevju in o pticah, zveni Slomšekova beseda podobno evangelijski. Tudi Gospod je govoril o gorčičnem zrnu in veličastnem drevesu, ki se razvije iz njega, o pticah pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo, o vrabcu, ki ne pade s strehe brez volje nebeškega Očeta — na vse pa je navezal svoj božji nauk, da gledamo drevo ob poti in ptico pod nebom z vse drugačnimi očmi. In to je hotel tudi Slomšek: da se radujemo vseh božjih stvari, se učimo od njih in jih ljubimo in se ljubeče bolj in bolj pogrezamo v modrost Stvarnikovo.

Še o strupenih gobah in zelih je poučil svoje učence.

Štiriintrideseto nedeljo se uče v šoli »nemško jesti«. Pravkar so povedali, da so gobe nezdrave. Pa navrže učitelj: »Ne le nezdrave, tudi smrtno strupene so. Ker je tako važno, da poznajo šolarji strupena zelišča, je za to lekcijo pridejana tudi posebna slika na koncu knjige, na kateri vidimo 13 najbolj znanih in nevarnih strupenih zelišč.

Naslednjo nedeljo veli g. kaplan prinesiti v šolo cel jerbas strupenih rož. Da spoznajo ljudje te nevarne reči, je prišlo tudi več odraslih ta dan v šolo. Prav moderni način pouka o botaniki! Ne ob slikah, ob živem cvetju, utrzanem zunaj v prirodi, se uče. — Učitelj pokaže ljudem vsako zel posebej, otroci bero, kar je o nji zapisano v knjigi; nekaterih pa g. kaplan še noče v golo roko vzeti — ljudem v tem večje svarilo, kako se je treba varovati strupa.

S tem je pouk v realijah zaključen. Manjka zgodovine. Morda je Slomšek zato ni sprejel med učne predmete nedeljske šole, ker je imel še mnogo nujnejšega ljudstvu povedati, ker ga je hotel predramiti predvsem za potrebe svojega časa.

Mesto zgodovine je vpeljal v šolo pouk v higieni. Pač presenetljivo dejstvo za tisto dobo! Le da ta poglavja niso tako znanstveno prikrojena, kot je navada v našem času, prinašajo pa vso potrebno stvarino, morda še bolj pametno urejeno kot moderne knjige. Taka poglavja so: prvo, kjer razlaga Slomšek na podlagi knjižice »Nauk za ljudi« — kako je treba ravnati z utoplenci. To poglavje služi za uvod povesti o Blažetu in Nežici in je obenem tudi začetek niti, na katero nanizava Slomšek učno snov za nedeljske šole.

Dalje: Kaj je storiti, kadar človek zmrzne in kadar ga zaduši, Kako se za zdravje skrbi, za kratek čas in počitek, za jed in pijačo, Nauki za bolnike, Domača zdravila, Nastavljanje osepenc, Dvojna kuža, Kako pomagati od strele zadetim, Pomoč v strupni nevarnosti, Kako se griže varovati, Od steklih psov, Dvojna kuža.

Sama aktualna vprašanja, posebno še za tisti čas! Na vse strani je gledal budni duhovni pastir, o vsem je bil dobro poučen, a od zaklada svojega znanja in izkustva je tudi bogato delil. Še celo Kneipov način zdravljenja z vodo mu ni bil neznan. Saj pravi v poglavju o domačih zdravilih: »Voda je zlahtno zdravilo, naj si jo pri nas ravno malo obrajtamo. Ni skoraj bolezni, ki bi se je z vodo ne znebil: ali jo piti, ali se v nji kopati — cel život ali samo noge.«

V tistih letih so začeli prvikrat cepiti proti kozam. Neuko ljudstvo se boji novotarij in tudi pametnim naredbam ne zaupa. Slomšek je bil že vuzeniški dekan in šolski ogleda, ko je pomagal s svojo vplivno besedo oblastem, da so se ljudje vdali v nove naredbe. Zato se mu je l. 1840. celjski okrožni urad zahvalil, ker je ljudem živo priporočal cepljenje koz. ((Glej: Kovačič, »Služabnik božji A. M. Slomšek« I. del, str. 147.) Tudi to vprašanje je prenesel Slomšek iz življenja v šolo. Odločno je pobil prazne vraže, s katerimi so zapeljivci plašili nevedne matere, in na koncu zakliče: »Kdor cerkve ne posluša, ni kristjan, ampak pogan in očiten grešnik. Tako povejte Rakovčanom!« (Kjer so bile takrat koze, pa so se najbolj trdovratno upirali novim odredbam.)

To je smisel za napredek, za ljudsko prosveto v dobi, ko se kmet še ni izobraževal po knjigah in časopisih!

Še bolj se moramo čuditi, da je Slomšek že pred 100 leti hotel, naj se uče dekleta v šoli tudi gospodinjstva — teoretično in praktično, tako kot predpisuje učni načrt danes za naše meščanske šole in učiteljišča. In kako življenski je tudi ta pouk!

Dvanajsto nedeljo pravi g. kaplan: »Danes bom posebno dekletom eno povedal.« In začne z dogodbico iz lastnega življenja, kako se mu je godilo, ko je kot študent zašel v nesnažno bajto blizu Nemškega. Potem pa da dekletom 10 pravil, kako jim je skrbeti za domačo snago. Podpre jih s svetopisemsko besedo: »Kar je svetlo solnce na svetlem nebu celemu svetu, je dobra ženska svoji hiši — svetla luč in zlati steber.« — Tudi mladeniči dobe krepak nauk, kako jim je skrbeti za snago pri sebi in doma.

Še v kuhinjo pogledajo. Tam se nastavlja strup muham in se dela zelen volk po bakrenih posodah, ki niso dosti osnažene. Zato pouči dekleta še posebej, kako morajo skrbeti za čedno kuhinjsko posodo in kako se spravljajo jedila.

Praktično plat pouka v gospodinjstvu pa prevzame kuhinja v župnišću. Pridnejša dekleta zahajajo vsako nedeljo tja, da jim kuharica kaj pokaže zdaj pri kuhi, zdaj v stanovanju, kako se to in ono naredi.

V šolskih urah, ki so namenjene gospodinjstvu, pridejo na vrsto tudi oblike »bon tona«. Tudi nedeljska šola je poznala ta pouk — le da ni šlo za etiketne predpise višje družbe, ampak je Slomšek pokazal vsemu ljudstvu kakor v zrcalu, kako se mu je vesti: vpričo Boga, vpričo gosposke, vpričo ljudi svojega stanu, na gostiji ali »dobri volji«, ker se »človek najlažje spozna in proda«, kako se v družbi pošteno govori, kako se bolniki obiščejo. Nauk o obisku bolnikov poda o priliki, ko zboli g. učitelj in ko določi nekaj učencev, da ga gredo obiskat. Ali more biti zveza med šolo in življenjem, teorijo in prakso še ožja?

In še nekdo dobi poseben nauk — vozniki (furmani). Tudi to je bilo potrebno za tisto dobo, ko še ni vezala naših krajev železnica, ampak se je vršil promet največ le po cesarskih cestah, spajajočih vse večje kraje naših dežel.

(Dalje.)

Slomšek — Pestalozzi

(Dalje.)

Pomen matere za vzgojo otroka Pestalozziju ni le časovni vzgojni odmev ob spominu na njegovo lastno mater ter mladost, ki jo je prebil v domači hiši ob strani matere, temveč vsa globina in resnica Pestalozzijeve vzgojne spoznave, na katero je oslonil svojo sodbo. Pomen matere za vzgojo otroka ni samo dnevno geslo ali krilatica kakega pesnika, temveč temeljno spoznanje vseh svetovnih velikih zastopnikov vzgojeslovja in vzgojnih modrecev, kakor je bil med njimi tudi naš Slomšek.

Pestalozzi je postal s to vodilno mislijo svoje pedagogike glasnik in apostol družinske zajednice, katere središče je mati.

V najvišji blesk in počaščenje je dvignil Pestalozzi mater s tem, da je prisluhnil njenemu vzgojnemu poslanstvu v krogu družine in dece. V materi zre Pestalozzi najvažnejšo oblikovalko otrokove duše.

»Jaz uvidim,« pravi Pestalozzi, »da morajo čustva, kakor ljubezen, zaupanje, hvaležnost ter vrlina in krepost pokorščine in ubogljivosti že biti v meni razvita, preden se morem povzpeti, da častim in ljubim Boga. Jaz moram poprej ljubiti ljudi, jih znati ceniti, biti hvaležen, jim zaupati, jih ubogati, preden začnem spoznavati in ljubiti Boga, kajti kdor ne ljubi svojega brata, ki ga vidi, kako naj ljubi Očeta v nebesih, ki ga ne vidi.«

»Torej se vprašujem, kako se dokopljem do tega, da ljubim človeka, mu zaupam, sem mu hvaležen, poslušen? Kako pridejo čustva, na katerih bistveno sloni človekova ljubezen, hvaležnost in zaupanje, dalje pripravljenost, da ubogam, v to mojo človeško naravo? — In jaz smatram, da vsa ta čustva in lastnosti izhajajo iz razmerja, ki vlada med materjo in nedoletnim otrokom.

Mati mora — ona instinktivno ne more drugače — svojega otroka oskrbovati, negovati, hraniti, varovati, čediti, tolažiti in razveseljevati. Ona stori vse to, ona teši otrokove potrebe, ona odvrča od njega, kar mu je neprijetno, ona nudi njegovi neobgljenosti pomoč in zaščito, — otrok je preskrbljen in zadovoljen, kal ljubezni je pognala v njem.

Ako zagleda otrok kak predmet, ki ga poprej še ni nikoli videl, postane otrok plah in boječ ter začne jokati. Mati pritisne otroka na svoje prsi, se ljubeče ž njim razgovarja, da ga raztrese, jok utihne, čeprav je otrokovo oko še vedno solzno; predmet se otrokovim očem zopet prikaže, — mati vzame novič otroka v varujoče naročje, se ž njim smeji, sedaj otrok več ne joka, on vrača smehljaj svoje matere, — kal zaupanja je pognala v njem.«

»Mati hiti, kadar jo otrok potrebuje, k njegovi zibelki; ona je ob njem v uri žeje in lakote; ko zasliši otrok njene stopinje, utihne, ko jo

zagleda, iztegne ročice proti njej; ko je nasičen, se njegovo očesce hvaležno ozira proti materi; mati in sit biti mu je eno in isto, — on se zahvaljuje.«

»Razvoj človeškega rodu izhaja iz močne in nasilne težnje človeka po utešenju čutnih potreb. Materine prsi utešijo prve navale otrokovega gona po hrani, uče pa ga tudi ljubezni. V otroku se pokažejo kmalu tudi kali strahu. Materino naročje pomiri otroka in mu preganja strah. Na ta način priključuje mati v otroku čuvstva ljubezni, zaupanja ter razvija v njem prve kali hvaležnosti.«

Zunanja priroda je neuklonljiva napram otroku, ki si poželi vse, kar vidi. Otrok tolče po lesu in kamnu, ali priroda se mu ne ukloni, in otrok ne tolče več po kamenju in lesu. Sedaj je mati neuklonljiva napram otrokovim zahtevam in njegovemu poželenju, ki hoče imeti vse, kar vidijo oči; otrok besni in tolče, kriči. Ona je navzlic temu neuklonljiva, — otrok ne kriči več, navadi se svojo voljo podvreči njeni volji, — prve kali ubogljivosti in poslušnosti so pognale v njem.«

»In prvi pouk otroka? Ta ni bil nikoli stvar glave in razuma, večno ostane stvar čutov, večno stvar srca in stvar matere. Drugi zakon, ki temu sledi, je: človeški pouk se le postopoma razvija in napreduje od vaje čutov do vaje v sklepanju; pouk ostane dolgo stvar srca, preden končno postane stvar razuma, ostane dolgo stvar žene, preden začne postajati stvar moža.

Kaj naj še dalje govorim? — S temi besedami me vedejo večni zakoni narave zopet k tvoji roki, mati! — Svojo nedolžnost, ljubezen, pokorščino, vse vrline svoje plemenite narave ob vedno novih vtisih zunanjega sveta morem ohraniti samo ob tvoji strani, mati! O mati, ako imaš še eno roko prosto, še bijoče srce zame, ne daj mi nikoli oditi od tebe! In ako ni učil tebe nihče spoznavati sveta, kakor ga moram spoznavati jaz, tedaj pridi, skupno ga hočeva spoznavati, kakor bi ga morala spoznavati ti in kakor naj bi ga spoznaval jaz. Mati! Mati, midva se nočeva nikoli ločiti, ko mi preti nevarnost, da me svet odtrga od tebe in Boga. — Mati! Mati! Posvečuj mi ta prehod od tvojega srca v ta svet z ohranitvijo svoje ljubezni!«¹

Pomena telovadbe pa Slomšek ni poznal. Telovadba se mu je zdela le »vojaško igranje«, ki se priporoča zato, ker hočejo imeti posvetni oblastniki predvsem dobre državljane in pogumne vojake. (Brinar, str. 60.)

Ali pa je morda Slomšek slutil težnje bodočnosti, ko bo telesni kult dobil tak razmah, da bo ogražal »culturam animi«?

Kaj pa petje, ali se je poučevalo v nedeljski šoli? Kot poseben učni predmet, recimo tako kot računstvo ali nemščina, ne; vendar ima tudi petje v knjigi odlično mesto. Povsem naravno, saj je bil Slomšek sam pesnik in pevec, poznal je dušo svojega naroda, vedel je, da Slovenec mora peti, ko je vesel in ko je žalosten.

¹ Wie Gertrud ihre Kinder lehrt.

H. Kantz pravi v svojem delu »Im Schatten der Schlote«, kjer riše dušo in značaj industrijskega delavca, da je v njem, sužnju stroja, pesem zamrla. Le slovenski človek da je prinesel pesem, kot dediščino svojih staršev v tujino. Pri službi božji v sveti noči, ko je v cerkvi zbrana pisana množica ljudi iz vseh krajev, pretrga nenadoma tišino svetišča otožno mehka melodija — slovenska božična pesem. Skupina pojočih naraste, pesem postane jačja. Začudeno se dvigajo glave tistih, ki ne razumejo besed, a čutijo, da trkajo zvoki naše pesmi tudi na njih srca... Tako poje naš človek še danes tam gori v Porenju.

Slovenec poje doma in na tujem in je pel še rajši takrat, ko je žuhorel studenec narodne pesmi še glasneje med nami — v Slomšekovih časih. Zato se je naš veliki narodni vzgojnik trudil, da je zadostil potrebi ljudske duše. Pravilno je pojmoval tudi pomen petja za estetsko izobrazbo ljudstva, saj je v zbirki »Šola veselega petja«, ki jo je sam izdal, zapisal, da »pesem lepša življenje, slajša veselje, lajša trpljenje«.

Vendar bi v knjigi »Blaže in Nežica« zaman iskali kake posebne pevske ure, kjer bi kaj slišali o navodilih, kako naj se petje poučuje. Slomšek je sam še kot bogoslovec rad zbral tovariše, sedel h klavirju in pel z njimi pesmice, ki jih je sam zložil. Tako je bilo tudi v nedeljski šoli. To ni bilo petje po notah, ampak tisto preprosto petje po posluhu — nekdo ti zapoje en verz ali dva in ti ubiraš melodijo za njim.

Večkrat se zaključí pouk v nedeljski šoli s pesmijo, ali s tako, ki jo znajo učenci že od prejšnjega leta, ali pa zapiše učitelj besedilo nove pesmi na tablo, ki se ga učenci sproti uče, poskušajoč se tudi v novi melodiji.

Večina teh pesmi je vzeta iz Ahacelnove pesmarice, kot je v opombah povedano, tiste znane zbirke, ki ji je Prešeren posvetil enega izmed svojih Sršenov. Preproste pesmice so to, ljudstvu pa so se tako priljubile, da so nekatere postale skoroda narodne, kot n. pr. tista, »Glejte, že solnce zahaja«, ki jo pojo v šoli 22. nedeljo in s katero se zaključí tudi šolsko leto na Šmihelsko nedeljo.

*

Če premotrimo k sklepu še enkrat s kratkim pogledom vso snov, nako-pičeno v knjigi, bi skoraj dejali: Preveč je vsega.

A preden izrečemo to sodbo, preberimo rajši še enkrat prezanimivi uvod. Tam pravi Slomšek: »Je tebi preveč, kar se v teh bukvicah uči, izogni se; kar je premalo za tvojo mladino, pa dodaj.« To je umevanje svobode! Slomšek ni pedant, ki te drži na vrvi — mojster je, prijazno ti proži naproti roko, nudeč ti sejavnico, polno klenega semena. Ti sam sezaj vanjo in jemlji in sej, kar ti drago, le to glej: da bo ob tvoji setvi solnce sijalo.

Kaj bi bilo reči o formalni plati knjige? Kakšen je jezik v knjigi?

O Slomšku vemo, da se je vadal v lepi materinščini že v zgodnjih dijaških letih. Profesor slovenščine na celjski gimnaziji, Zupančič, mu je

dajal pobude za to. Slomšek so brez dvoma ostale globoko v srcu besede, ki mu jih je dajal Zupančič o priliki, ko ga je prenesetil s slovensko pesmijo: »Meni se zdi, da imate zmožnosti, storiti še kaj velikega v svojem materinem jeziku. Svetujem vam, da se ga poprimete z vso marljivostjo.« (Kosar, str. 8.) Slomšek si je pilil jezik in likal vsoj slog tudi, ko je popravljal celovskim bogoslovcem prevode Kr. Šmida, ki so jih pisali pod njegovim vodstvom.

b) Vodilne misli Slomškove pedagogike

Slomšek je bil poleg vzgojnega umetnika tudi pesnik, ki je z vsem ognjem svoje duše ljubil slovensko mladino in narod ter jima je z živo pesniško besedo in razgibano kompozicijo, s tenkim socialnim posluhom in s čutom odgovornosti ne samo kot vladika in nadpastir sub specie aeternitatis, temveč tudi z občečloveške višine slikal etične in moralne vrednote. Svoj umetniški način vzgoje je usmeril k trem velikim ciljem: družina, vera, šola. Njegov duh je prodiral do mozga življenja: ne samo rešiti človeka kot človeka, temveč kot člana velike družbene enote, ki ne obsega samo enega stanu ali razreda, temveč ves narod, vse ljudstvo, vse človeštvo. Temeljna in najtrdnjša opora naroda je Slomšku pač družina, in sicer dobra, poštena družina. Slomškove bistre oči so čitale ne le iz knjige sedanjosti, temveč tudi ono, kar je po posledicah snoval prihodnji dan; ne boji se Slomšek gledati človeku in razmeram naravnost v oči in opozarja hišne gospodarje in gospodinje na njihovo največjo napako: brezbriznost do vzgoje otrok v domači hiši ter brezbriznost do šole. Slomškove preproste, a vendar velikopotezne pridige izpovedujejo najglasneje njegovo vnemo za podvig lepše družinske domačnosti in družinskega življenja na deželi, a v osnovno misel pa vpleta potrebo po izobrazbi slovenske kmečke mladine, da ne bo ostala nevedna in neomikana. Dobra šola naj bo ljudstvu živa stanica duhovne in srčne izobrazbe ter omike.

V »Drobtinica« in »Zgodnji Danici« je priobčeval Slomšek modre nauke o šoli, kjer je zastopal pravec, »da naj šola ne bodi zgolj učilnica, temveč v prvi vrsti vzgojevalnica«. »Šola, ki vtepa zgolj znanje, je polovičarska. Mnogo bolj važno je odgojevanje, katero se od pouka nikoli ločiti ne sme. Ta odgoja pa mora početi v očetovi hiši, v šoli se potem marljivo nadaljuje; kar se otrok od matere in očeta nauči, ima šola nadaljevati, sv. Cerkev pa dovršiti.«

Kot slovenski katoliški duhovnik in mladinoljub je Slomšek otvarjal na svojih službenih mestih »nedeljske šole«. In kar Slomšeka kot pedagoga najbolj odklikuje na vseh njegovih službenih mestih, je njegova ljubezen do slovenske mladine, za katero je ustanavljal in pospeševal te »nedeljske šole«. Tudi svojim gojencem v celovski bogoslovnici, kjer je deloval Slomšek kot spiritual, je posebno naročal, naj se v svojem bodočem poklicu usmilijo slovenske mladine ter ustanavljajo zanjo vsepovsod »nedeljske šole«.

Iz vsakega stavka Slomšekove pridige staršem diha ta njegova velika ljubezen do mladine. S plemenito sugestivnostjo je bodril starše, naj svoje otroke pošiljajo v šolo, da se otroci v šoli nauče, kar jim je treba znati za življenje ter da se umstveno in srčno izomikajo. Slomšek je hodil pred mladino, jo bodril in ji odpiral nova pota. S psihološko dobro pogojeno obliko pouka in z vsem svojim načinom vzgajanja je zasledoval ta veliki vzgojni cilj: preoblikovati slovensko ljudstvo v pogumno, versko-nravno, odkritosrčno, značajno, pošteno, plemenito, delovno, marljivo in omikano narodno občestvo.

Slomšek je prava šola tista, ki oblikuje in vzgaja; ona načenja vprašanja socialnega, kulturnega, narodnega in verskega podviga, ona človeku pomaga, da se sprostí krčev nevednosti, netvornosti in suženjstva.

Udarina je bila zatorej Slomškova beseda, ko je iz te svoje velike težnje po preoblikovanju slovenskega ljudstva govoril staršem, naj svoje otroke pošiljajo v šolo.

Za razumevanje njegove borbe za šolo, da pridobi zanjo tudi konzervativno kmetško ljudstvo, nam dovolj pove njegova »š o l s k a p r i d i g a« iz l. 1825, ko je bil Slomšek še kaplan na Bizeljskem, v kateri pridigi je staršem tudi z metafizičnega vidika utemeljeval potrebo šole in jih rotí, da pošiljajo svojo deco v šolo. Ta še neobjavljena pridiga¹ nosi naslov: »Pustite male k meni priti, zakaj njih je nebeško kraljestvo«. Mat. 19. 14. Ta pridiga razpade v tri dele. I. del našteva »Kako imenitne so dolžnosti staršev do svojih otrok, posebno pak v mladosti«; II. del: »Kar starši dopolniti ne morejo, to šola pripomore«; III. del: »Pod smrtnim grehom je tedaj dolžnost, ako je priložnost, otroke v šolo dajati.«

Takole govori Slomšek staršem:

I.

»Orel, kraljeva ptica vseh ptic, visoko na sinjih skalah gnezdi, na pečinah svoje mlade zvali; — ali lepo jih varje ino redi. — Kadar se mladi zgodnjajo ino s perjem obdajo, se stari začne pred njimi vzdígovati, uči jih se v solnčne osore podati. — Od veje do veje jih vabi, od skale do skale jih vodi, vadi jih letati pod sivo nebo in v solnčno luč gledati njih bistro oko. — Poglejte zverino, kako ona za mlade skrbi; koliko bolj morate za svoje otroke o starši vi skrbeti.

Dete na zemljo rojeno je revno in vse zapuščeno, ali staršem ga Bog izroči, njegova sreča ali pa nesreča v njihovih rokah leži. — Ali je ime nitnejše blago v vaših rokah kdaj bilo, kakor so vaši otroci?

1. a) Kaj je lepšega od vseh reči, kakor truplo od mladih dni, ravno kot sveča zrejeno, na mraz in vročino navajeno? Žalostno je pokvarjeno sključeno telo, ako se v mladosti zdravalo ne bo; zakaj, kakor mlado drevce zdravnaš, tako odraščeno imaš. —

¹ To pridigo mi je dal na rapolago g. prelat dr. Kovačič v Mariboru iz Slomšekove zapiščine ter se g. prelatsu na tem mestu najtopleje zahvaljujem.

b) Kakor po meri piti in jesti človeka živi, tako njega nezmera kazi; v mladosti se morajo otroci na mero navaditi, le po meri zamorejo zdravi odrasti. Kakor se od mladih nog navadijo, tako večji del ostanejo: pojedži, pijanci, lenuhi, ako so zmirom bili polni trebuhi; zakaj stara navada železna podkev. Starši morajo otroke že vaditi si v mladosti jesti in piti prikratiti.

c) Kakor je mladost polna skrbi, tako je prihodnost za otroke polna nevarnosti, zdravje skaliti, in tudi življenje zgubiti. — Kako se morajo pred nevarnostjo varovati, kako v nesreči pomagati, je učiti mladost le staršev prva dolžnost.

2. Ako je tolika potreba za umrjoče telo, kaj še le za dušo neumrjočo?

a) Pamet je človeku od Stvarnika dana, kakor iskra božja je njemu darovana. Že v mladosti se mora z lepimi nauki prižgati, da ga zamore skoz zmotljivi svet prav peljati.

b) Človeška duša ima spomin, shrambo lepih vednosti; že v mladosti se mora shranjevati začeti, posebno krščanskega nauka prijeti; zakaj, le kar se človek v mladosti nauči, to njemu hasne vse žive dni.

c) Človek prosto voljo ima, on se v dobro in hudo poda; kakor se koli v mladosti nagne, tjakaj v večji starosti večji del potegne, z mladega se mora hudobno nagnenje krotiti, ino v dobro vклонiti.

č) Srce mladeničev kakor vosek mehko, vse lepe čednosti se vanj vtisnejo lahko, ako se pa v mladosti zamudi, se nikdar več ne popravi, zakaj: »Konja, veli sv. pismo, boš težko vodil, ako ga nisi poprej ukrotil, tako tudi nezrejen otrok ostane surovina.« Sir. 30, 8.

Vam, starši vi, je Bog otroke izročil, vse to storiti je pred vsem vam priporočil. Cerkev vam jih je v oskrbo dala, deželstvo vam jih je vlastilo, da bi bogaboječe ljudi izredili, in tako skozi novi zarod boljši svet omladili; gorje ino joheme vam, ako to ne storite, strašno pred Bogom, Cerkvijo, ino deželstvom se vi pregrešite, zakaj ako ste hoteli življenje jim vneti, morate tudi za njih pošteno zrejanje skrbeti! Pleme pokončajo, ki slab zarod, — kaj pa z vami Bog? Težko, vem, težko da vam je vse to dopolniti, dokler pri vas zdaj časa, zdaj vednosti ni, otrokom vse to storiti, — ali kar starši sami ne zmorete, š o l a vam pripomore.«

II.

»Kaj more biti š o l a, da jo tako hvalijo, eden ali ena veli, ako je resnica, kar se vse od nje govori?

Le pojdi oče in mati v šolo z menoj pogledat, kaj se godi! Otročički se vadijo o pravem času lepo zadržati, se učijo pisati, potrebno brati, račun, rajtingo, delati, pošteno odgovor dajati; — povej, ali jim ni potreba to znati?

a) Krščanski nauk Jezusa se iz korenine razlaga, globoko v mlado srce se seme božje besede zasaja, sv. zakramente vredno prejemati se mladosti pomaga, da k večji brumnosti prihaja, hudo se v otrocih skozi šolo zatira, in dobro podpira, uči se zdravo veselo živeti, mirno umreti, časno srečno biti, ino se po smrti večno veseliti.

Ali moreš ti tak sovraž do šole imeti? Reci ga zdaj? Jaz ti ga hočem podreti.

a) Naši stari niso v šolo hodili, pa so le brumni ljudje bili, bolj ko se šolajo, hujši so.

Naši stari so božje nauke poslušali srečni, brumni so bili, pa ne za to, ker šol ni bilo, ampak ker so taiste (nauke) zvesto držali. Ako vinske trte ne popravljate, se rozge čisto popusedrajo(?), tako tudi ljudje. Vinsko trto tudi od leta do leta požlahtnujete, da boljše vino nosi; ako od boljšega vina bolj ljudje norijo, pa vendar nobeden slabega vina ne želi in trto ne zanemari, dokler žlahtna trta kriva ni, da njen sad ljudje tako ponevedoma tratijo. Po takem (zgledu) je tudi šola.

b) Otroci v šolo hodijo, ali malo, tudi celo nič ne znajo. Resnica, istina pri nekem je, da mu nič v glavo ne gre; ali premisli, da nima vsak pet talentov. Ali tudi ta, kateri ima le dva, še dva druga pridobiti zamore, ako jih ne zakoplje. — Morebiti ste pa ravno krivi vi oče in mati, da se vaši otroci težko učijo, ako jih vi zadržujete in k pridnosti ne napeljujete; le na te pridne glej, ino potem še le šolo šteje!

c) Rad bi otroke v šolo pošiljal, ali nimam oblačila za kaj omisliti. — Glej ravno tako kakor vsak govori, kateri nima za svoje otroke nobene prave skrbi. Ali bi vam staršem mogoče ne bilo z enim hodnim opravičkom otroke preskrbeti, ako bi si le hoteli prav prizadevati. Le samo svet ti bom dal, po besedah Jezusovih, vseh rev in sirot pomočnika: »Prosi, in dalo se ti bo, trkaj, odprlo se ti bo, išči in boš našel. Kjer je večja sila, je božja roka mila. Le svoje roke ne smeš križem držati! — Le tem enaki so drugi izgovori, katerih prisekavati meni mar ni; samo izpričat starše otroke v šolo pošiljat veliko dolžnost, trdovratnežem se zoperstavljat grdost, hočem pokazati takih podob.

III.

Hodil po širokem svetu, videl mnoga polja in gorice, našel čudno jak in zal vrt, v dobri zemlji s lesnikami zaraščen. Le malo žlahtnih sadosnosnic. Ljudje pri svojih lesnikah živijo, za boljše se ne zmenijo. Prijateljem se ljudje lepega vrta usmilijo, oni jim kažejo svoje divje drevje cepiti, z žlahtnimi mladikami popraviti. Ali zanikrni odkimujejo, se jim smejejo in jih sovražijo rekoč: Čemu neki bi mi zdaj vse to začeli, ali nismo do zdaj tako živeli?

Kaj so vredni le ti trdovratni ljudje, odgovorite? Jaz pak rečem, kakor evangelij, da so vredni jih iz vrta izgnati in vrt bolj vrednim pridnim dati. —

Poglejte ljubeznivi vi! Ravno taki trdovratniki so vsi, kateri se šoli zoperstavljajo.

Imenitnejše kakor žlahtno sadonosno drevje, dražje kakor vinska trta, so mladike vaših vam od Boga izročenih otrok, ki so na dobri zemlji

krščanske vere zasajene. To je vinograd Jezusa, Izveličarja našega, kamor učениke pošilja, mladike nedolžnih otrok skoz šolo poboljšati, da bi obilno zlahtnega sadu lepih čednosti rodile...

Zdaj trdovratnež povej, ali nimaš po milim Bogom smrtnega greha, svojim otrokom kratiti v šolo hoditi?« — Sklep.

Slomšek je poznal vseskozi realno miselnost svojih vaščanov, zato je jasno in stvarno, poln notranjega ognja, svaril ponovno v neki drugi pridigi iz istega leta 1825: »Otroci božje sporočilo staršev,« da naj starši ne bodo tako malomarni za vzgojo otrok in da naj pošiljajo svoje otroke v šolo. »Vi, gospodarji in gospodinje skrbite, kako bi svoje polje, vrtove in gorice popravili, svojo živino lepše podredili, svojo domačijo izboljšali in več hasna pridobili, se škode varovali, — ali kako bi svoje najimnitnejše blago, ljubeznjive otroke lažje v lepem podučili, v dobro napeljali, pred hudim varovali, to vas le malokdaj skrbi; celo na misli dostikrat ni, da boste morali enkrat najostrejši račun dati. — Kakor vi na to radi pozabite, vas zato jaz hočem večkrat opomniti, iz sovraštva ne, ampak iz ljubezni, dokler se za otroke jaz bojim, ino se za vas solzim, kolikokrat bolj sodni dan primišljujem, zakaj Bog je vam otroke izročil, od vas jih bode enkrat terjati!«²

Slomšek v glavnem biča napako tedanjega časa: nerazumevanje za šolo. Videl pa je Slomšek, kako zlasti podeželje boleha za to boleznijo in je zlasti družinska vzgoja zanemarjena. Zato je svoje vzgojno prizadevanje usmeril tudi k ideji dobre družinske vzgoje. V pridigi iz l. 1826, na nedeljo septuagesima: »Gospodarji morajo biti dušni in telesni vižarji svoje družine,« poudarja, kakor že pove naslov sam, dolžnosti hišnega gospodarja do družine. »Kakor ima cel svet Boga, tako ima tudi hiša svojega gospodarja. Kakršeni je hišni gospodar in gospodinja, takšna je tudi hišna deca in družina. Družina je potrebna gospodarju, kakor človeški glavi roke in noge. Le redke so na nebu večerne zvezde, še redkeje se zvesta, poštna družina najde, — in to zakaj? Dokler očetje in matere, gospodarji in gospodinje svojih dolžnosti ali ne poznajo, pa tudi ne dopolnijo.« V tej znameniti pridigi govori Slomšek v I. delu, »Kako se morajo zadržati gospodarji in gospodinje napram svojim podložnim, deci in družini,« v II. delu pa našteva, »Kakšne dolžnosti imajo služabniki do svojih predpostavljenih, da bi domača hiša božjega lepega zadržanja bila.«

Slomškov spoznavni odtenki za vse senčne plati človeškega življenja, njegova kritična, a obenem angelsko dobra beseda družinskim očetom in materam, so dragocena zlahtnost človeškega srca, ki se bori za socialno pravičnost v družinskem življenju, kajti ta čut za socialno pravičnost se mora vežbati najprej v celici človeške družbe: v družini. Zvesta, poštna družina je Slomšku porok sreče in blagra človeškega občestva na zemlji. Le v družini žive velike in lepe socialne misli, le potom nje se lahko izvrši veliko in dragoceno preoblikovanje človeške družbe

² Pridiga iz l. 1825, XVIII. na 26. nedeljo po Binkoštih.

na zemlji v krščanski ljubezni. Družina je socialni praelement življenja, ki služi v vsej pestrosti in premočrtnosti ali visoki resnici krščanstva ali pa lažikulturi človeškega kolektiva. Vse delo v družini mora služiti višji obliki, ne pa samo poslodavni enačbi gospodarja in hlapca. Slomšek vidi n. pr. gospodarja, ki postopa okrog, svojo družino pa pušča v nemar, da družina zanj dela, on pa hodi po svojih milih potih, na lov in po drugih kratkočasjih. Daje mu nauk: »Kovač klešče ima, da mu ni treba v ogenj segati, se eden ali drugi (namreč gospodar) izgovarja, jaz pa družino, da za mene dela. Mešaš se, ki se tako izgovarjaš. Klešče kovaču ne bodo zaslužile ničesar, ako jih sam ne boš obračal; da ti družina slabo zvesta bo, ako ne bodeš pri opravi ž njo. —«

»Ako tebi za samega sebe delati trebi ni, pa za druge dolžan skrbeti si; dokler priložnost imaš, drugim s svojim premoženjem dobro storiti, tako imaš tudi dolžnost za druge skrbeti, dokler je Bog delo za vsakega človeka ustvaril, ino po delu bode enkrat plačal, ne pak po lenobi!«

Dragocen Slomšekov socialni nauk tudi sedanjim modernim kapitalizmom! Današnji kapitalizem, v čigar rokah so človeška življenja kakor zdrobljive igračke, ne pozna te osrednje socialno višje odgovornosti za človeška bitja.

(Dalje.)

Iz društva

Občni zbor Slomškove družbe na Brezjah

Letošnji občni zbor in z njim združeno zborovanje Slomškove družbe je bilo dne 27. avgusta na Brezjah. Izkazalo se je, da so Brezje najprimernejši in najpriljubljenejši kraj za ta zborovanja; kajti že sedmič so se Slomškarji zbrali pri brezjanski Materi božji.

Že prejšnji večer se je zbralo nad 60 tovarišev in tovarišic, ki so v najprijetnejšem razpoloženju preživeli večer. Drugo jutro so vsi ti opravili romarsko pobožnost, potem pa pričakovali tovarišev in tovarišic, ki jih je pripeljal vlak, vozovi in avtobusi, najbližji so prišli seveda tudi peš. Prostor pred cerkvijo se je napolnil, kakor ob kakem romarskem shodu. Ko so odzabili zvonovi, se je vsa množica zgrnila v cerkev in jo skoroda napolnila. Sveto mašo je daroval društveni odbornik univ. prof. dr. Fabjan, na koru pa je prepeval učiteljski pevski zbor Marijine pesmi.

Po sv. maši se je mahoma napolnila frančiškanska dvorana in hodnik pred njo ter je bilo treba odpreti okna, da so udeleženci tudi na prostem prisostvovali zborovanju. Predsednik je začel občni zbor s prav posebnim veseljem in zadoščenjem, da se je zbralo tako lepo število tovarišev in tovarišic, pozdravil v prvi vrsti vse one, ki so prihiteli iz Slomškove dežele, pozdravil duhovščino, zlasti gospoda dekana iz Radovljice Faturja, ki ni zamudil še nobenega zborovanja, dalje gospoda dekana Cegnarja iz Moravč, predsednika katehetskega društva prof. Pavlina, superiorja p. Feliksa, gospoda župnika Oblaka iz Preske itd.

Pred prehodom na dnevni red je predsednik prebral brzoglavni pozdrav Nj. Vel. kralju Petru II. na Bledu in Nj. Vis. knezu namestniku na Brdu pri Kranju, kar je zbor sprejel z velikim aplavzom. Nato je gđč. Očakarjeva izročila pozdrave, ki so jih poslali udeleženci 7. pedagoškega zborovanja za novo vzgojo v Cheltenhamu na Angleškem, ki sta se ga obe sestri Očakar udeležili.

Takoj nato je pričel s svojim predavanjem strok. učitelj Teuerschuh iz Šoštanja, ki je govoril o smernicah našega prosvetnega delovanja. V svojih izvajanjih se je dotaknil pisane zgodovine razvoja naše kulture. Označil je zlasti važnejše dobe naše slovenske kulture in zanikal trditev, da bi bil duh časa to, da kultura propada. Vsi tisti, ki moramo gojiti kulturo, smo dolžni bojevati neizprosni boj z vsemi zaprekami, ki se stavijo razmahu kulture nasproti, poiskati resnico in ker smo katoličani, jo poiskati pri Njem, ki je rekel: »Jaz sem pot, resnica in življenje«.

Torišče za prosvetno delo učiteljstva sta šola in prosvetno delo v društvih. Prvo je šola. Krščanski učitelj mora z vso vnetost študirati in iskati, da si za vzgojo in pouk, za metodo in potrebna sredstva nabere najboljše snovi. V nadaljnjem je za krščansko vzgojo naštel čisto praktična navodila, katerih se bo vsak tovariš in vsaka tovarišica lahko s pridom posluževal.

V drugem delu svojega predavanja je govoril o prosvetnem delu v društvih. Nikogar pa naj ne zapelje misel, da gre v prosvetnih društvih samo za predavanja, igre in petje, ampak da se mora učitelj in učiteljica na vso moč vživeti, ne samo v kulturno, ampak tudi gospodarsko in socialno razmerje ljudstva, med katerim sodeluje. Tudi za to delo je navajal točno in striktno prav iz prakse vzeta navodila tako, da bodo kulturni apostoli šli od vasi do vasi. Zato: vsi katoličani v strnjene vrste!

Ko se je predsednik zahvalil in se je poleglo navdušeno pritrdjevanje, se je razvnela dolgo trajajoča debata, v katero so posegali: Golobič, dekan Fatur, ravnatelj Pečjak, Schubertova, uprav. Horn in Hladnik, Čibejeva, Hafnerjeva, Skubic, Silvester, Kopriva, Grad, Iglič itd., nakar je odgovoril referent.

Nato je predsednik pozdravil došlega šolskega upravitelja Babiča iz Maribora in referenta iz ministrstva Erjavca. Predsednik je nadalje pojasnjeval, kako in na kakšen način misli odbor, da bi se delo razširilo po krožkih, ki jih predvideva § 37. društvenih pravil.

Odbor je dobil nalog, naj do božičnega zborovanja pripravi izpremembo pravil, ki naj omogočijo čim intenzivnejše delo po podružnicah.

Sledil je občni zbor. Po tajniškem poročilu je občni zbor zahteval, naj se kot sklep občnega zbora pošlje na ministrstvo prosvete spomenica, da se praznik Slomškovega dne, 24. septembra, praznuje po vsej državi. Sledili sta blagajniško in uredniško poročilo, nakar so bila vsa poročila soglasno sprejeta.

Nato je poročal predsednik Mariborskega krožka tovariš Petrun. Zlasti je poudarjal, s kako lepimi uspehi deluje krožek z učiteljskimi in kako skrbi za brezposelne abiturijente. Zaradi intenzivnejšega skupnega dela je občni zbor kooptiral v odbor tovariša Koprivo, vadniškega učitelja iz Maribora.

Končno se je predsednik najiskrenejše zahvalil vsem udeležencem od blizu in daleč za udeležbo in je priporočal najmarljivejše delo po dobljenih smernicah ter zaključil občni zbor. Po zaključnem občnem zboru je še g. referent Erjavac nekaterim, ki so to želeli, dal kratka pojasnila. Pri obedu so se zopet sešli k prijetnim razgovorom vsi udeleženci.

Popoldne je bil izlet na Bled, od koder so se udeleženci vrnili z večernimi vlaki na svoje domove.

A. L.

Uredniško poročilo

Naši občni zbori se vršijo bolj v sredini leta, zato mislim, da je najbolj primerno, da podam tudi to poročilo s posebnim ozirom na to dobo. V list so prišli mnogi daljši in krajši sestavki o šolstvu in vzgoji, ki so za današnji čas prav tehtne vsebine. Z nekaterimi sem lahko otvoril kako novo poglavje. Tako so nastali naslovi »Kultura«, »Družinska pedagogika« (na katero se polaga v zadnjem času mnogo pozornosti), »Za dobrobit mladine« in drugi. — Delovanje

učiteljstva prehaja v neki skupni smoter, pa ima različno ustvarjalnost, ki se združuje v velikem pojmu »kultura«. V tem pogledu je dal umestno gradivo za sodobno razpredelitev kulturnih pojavov Et. Bojc z razpravo »Kje smo v kulturi?« — Za praktično delo v šoli so izšli članki: Čiček, »Kazensko postopanje z učenci«; Šlibar, »O kaznovanju v šoli«; Deisinger, »Žepni novc šolske mladine«; Jandl, »Vprašanje otrok«; Milena, »Iz beležnice« in nekaj mojih reči o učnih načrtih. Kako naj bo šolstvo prežeto z resničnim življenjem, je pokazalo prav lepo predavanje ravnatelja R. Pečjaka »Občestvena vzgoja«. Za dušeslovje smo dobili obširen in temeljit pregled od Fr. Čičeka »Sodobna vzgoja z ozirom na psihoanalizo«. — Strašno gorje za mladino je brezposelnost. Ta problem, ki je različen od onega iz prejšnjih generacij, je osvetlil Et. Bojc v članku »Stiska sodobne mladine«. Vojko Jagodic je predstavil zaslužnega pisatelja Milčinskega pri delu za mladinsko skrbstvo, kjer navaja med drugim (str. 66), koliko mladine gre v pogubo in kako malo se je danes zgražati nad grehi onemu, ki sedi na gorkem in ima gotov bel kruh. Ko bi bila pa mrz in glad njegov pajdaš, pijan oče in nemarna mati vzgojiteljica, bi bili gotovo zapisani ječi in prisilni delavnic. Komur človeška družba ni omogočila vzgoje, tistega naj tudi nikar ne hiti obsojati! — Prevažno vprašanje o ustanovitvi šolskega muzeja je utemeljil Etbin Bojc v več številkah in očrtal, kako so take ustanove napredovale v drugih krajih. — S tem sem opozoril na nekatere stvari iz splošnega dela, ki ga kaže in vzpodbuja glasilo »Slovenski Učitelj«. List je obdržal po možnosti zvezo tudi s pomembnejšimi dogodki v slovenskem slovstvu. Zato je sprejel sestavek o Stritarju (»Griški gospod«, sestavil V. Brumen), nadalje o Slodnjakovem »Pregledu slovenskega slovstva« (ocenil prof. M. Gorjanec) in še razne manjše ocene pri poglavju »Književno poročilo«. List se je tudi oziral na narodno izobrazbo v slovenskem in ponemčenem delu Korotana. V slovstvenem pogledu sem pripravil z letošnjo prvo številko prostor za posebne razprave o Slomškovih spisih. Gotovo je prav, da pedagoška revija »Slovenski Učitelj« kar mogoče točno in znanstveno razčisti Slomškov pouk v šoli. Zato se je poleg mojega predavanja iz l. 1932 za to stvar zavzelo še nekaj drugih cenjenih sodelavcev in sodelnic, posebno Bojc, Brumen, Deisinger in uršulinka prof. M. Klementina. Tako bomo pridobili znanstveno podlago o Slomškovem pouku in odkrili vsak od svoje strani pravo pojmovanje Slomškove šole. Zdrav pedagoški čut Slomška izredno dobro prenese oceno, ki jo zahteva današnji čas. Pri poglavju o Slomškovih razpravah ste opazili neko slovniško neenotnost, da sem jaz naslovil te razprave na »Slomška«, a sodelavniki pa na »Slomškega«. To neenotnost sem napravil namenoma, da se jezikoslovci odločijo, kaj naj uporabljamo v knjigi. Doslej je dokazal dr. Fr. Kovačič pisavo »Slomšek — Slomškega« (Časopis za zgodovino in narodopisje 1936, snop. 1 in v posebnem ponatisu). Prof. Kolarič je pa nedavno na predavanju v ljubljanskem radiu zavzel drugačno stališče. »Slovenec« je letos ves čas pisal o »Slomškovih« slavnostih v Mariboru. Zato bom pustil to še nadalje odprto, da prijateljsko pridemo do prave pisave tega imena. Tudi glede pravopisa sem doslej pustil pisateljem bolj prosto rabo izrazov in nisem toliko gledal ali naj pišemo »materijal« namesto »material«, »bijografija« namesto »biografija« itd. Z novim Breznik-Ramovševim pravopisom bo treba na vse to paziti. Tujih besed ne moremo preveč pretvoriti po njih izvirnem korenu. Nekatere tujke se sploh ne dajejo prevajati, ker so tudi romanskim narodom tujke in obče udomačene v svetovni literaturi, tako besede »tehnika«, »kultura« i. dr. Želeti je seveda, da pride čimmanj tujk v članke. — Glede kompozicije spisov navajam le par stavkov. Natisnjeno gradivo imajo mnogi za prav lahko stvar, ker ga hitro prečitajo. Toda v sestavi dobrega spisa tiči dokaj več truda. Sestavki hočejo razgibanost in jasnost, občutek čitatelja hoče v raznih položajih neko vedrino in celo slikovitost. V začetku ima pisec neko stremljenje za poznejšo ali daljnjo obliko. Ustvarjanje je včasih kakor

hitenje za neko tujo zvezdo, a včasih se delo in znanje kar razgubi brez poleta in pade v prazno nezmožnost. Razlike v individualnosti pisateljev so velike, pa je vredno tu tuintam misliti na pisateljevo idejno središče. Sloveči nemški pisatelj Thomas Mann pravi, da je pisatelj človek, ki mu je pisanje nekaj posebno težkega. — Končno priporočam v tem poročilu, da napravimo kar največ svojega v pedagoškem slovstvu in ne vlačimo preveč tujih stvari v naše loge.

Književne vesti

»Vigred« ima v št. 7.—8. naslednjo zanimivo vsebino: Katoliška akcija. — Kmečki ženi (A. Galetova). — Žena zdravnica (J. P.). — Žena profesorica (M. D.). — Žena učiteljica (V. Vodušek). — Pesem učiteljice (A. Galetova). — Strma pot (Peleasa). — Žena umetnica (Eldamorijska). — Dolinska mojskrice (A. Galetova). — Rudarjeva žena (V. Vodušek). — Žena služkinja (Selis). — Kako, da sem postala trgovka (F. Tolminčeva). — Matilda Wrede (Peleasa). — Ko roža cveče... (M. Stepanova). — Ženski poklici (Dr. Csaba Lovšin). — Žena in delo. — Kolo-dvorski misijon. — Po ženskem svetu. — Iz ženskih krogov. — Žena gospodinja. Nega sobnih rastlin. Kuhinjska umetnost naših naračnic. Vprašanja iz zdravstva. Vprašanja Vigrednic. — Ta številka je posebno posvečena šoli. Ženski list »Vigred« izhaja mesečno z Modno in Krojno ter Vzorčno priložo. Naročnina 25 Din, z mesečno priložo 50 Din. V Ljubljani, Masarykova cesta 12, palača Vзајемне zavarovalnice.

»Jugoslovenec«; izdajatelj J. U. U. v Beogradu. V. letnik 1935/36. — Urednik Vitomir B. Srnić. List za mladino. Izhaja vseh 10 mesecev v posam. šol. letih. Stane letno 10 Din.

Prednost lista je posebno v tem, da priobčuje večinoma kratke sestavke, pravljice, basni, povesti, legende ter mnogo otroških pesmi, kar vse je posebno primerno za učence osnovnih šol ter jim je list prav pogodu. Ima mnogo posrečenih fotografij ter večbarvno raznoliko naslovno stran in zadnjo stran z naslovom »Iz naše domovine« (iz Slovenije ima »Bohinje«). Prinaša tudi narodopisne članke, opise krajev, ima rubriko »Zanimljivosti«, kjer opisuje deci toliko priljubljene slike iz življenja eksotičnih živali ter »Dečji kut«. List je prinesel tudi letos precej prevodov slovenskih stvari, in sicer Stritarjeve »Zagonetke« in eno pesem, ter po eno pesem Fr. Levstika in Černejeve, razven tega pa še 8 pripovedk v prevodu F. Flereta. Koal.

»Roditeljski list« (časopis za vaspitanje i društveno uzdizanje deteta). I. letn. — Izd. J. U. U. v Beogradu. Urednik dr. Vlad. Spasić. Izhaja 10-krat letno in stane 20 Din.

List ima članke v cirilici in latinici. Opremljen je z mnogimi ljubkimi fotografijami iz življenja otrok pri nas in drugod. Članki so zelo aktualni, iz vseh panog so-

dobne pedagogike, pisani z veliko resnostjo in z ljubeznijo do otroka, do obnove družine ter vzgaja roditelje k smislu za tesnejše in iskrenejše stike med domom in šolo. Med sodelavci je tudi Slovenec, g. Ermenc Zvonko, strokovni učitelj na gluho-nemnici v Beogradu, kateri vzbuja s svojim čisto svojstvenim pisanim stilom in s toplino vsebine v svojih člankih, mnogo pozornosti. V njih govori staršem neposredno ter zna vzbuditi še tako v globinah spavajoči pedagoški čut, čut odgovornosti do otroka v duši velemeščana, ki zgublja že v hlastanju in vrvežu vsak pristrčen stik celo do svojega lastnega otroka. Z veliko ljubeznijo so pisani njegovi članki »Tvoje dete, ti i ja«; »Molim Te!«; »Radostan sam«; »Vaspitni uticaj praznika i svečanosti na decu«; »Smućanje školske dece«; »Dete — sreća i briga naša«; »Poslednje pismo slomljene mladosti«; »Tvoje dete za vreme letnjeg razpusta«. E. piše tudi v »Glas nedužnih«, strok. glasilo za defektno decu. »Medicinski pregled«, glavno glasilo jugosl. in bolgarskih zdravnikov, je priobčilo v svoji letošnji febr. številki tudi njegov daljši članek o vzgoji in pouku gluho-nemih, o razvoju in zgodovini pouka in zavodov pri nas in v svetu.

Potrebno je namreč, da naglašamo delo onih naših pedagogov, ki se morajo drugod udeleževati, ker pri nas, žal, nimajo možnosti, da svoje ideje iznesejo, kaj šele, udeležijo. To velja predvsem za našo sramotno skromno literaturo za def. mladino, ki ji tudi »Roditeljski list« posveča zelo hvalevredno pažnjo. Koal.

»Die Praxis der Landschule« (Praksa kmečke šole. Sodobni pedagoški mesečnik za učitelje na kmetih). 44. letnik 1935/36. — Izhaja od julija do junija prih. l. Stane 2,65 RM četrtletno ter obsega letos 768 strani. Založba: Richard Dannehl's Zeitschriften Verlag, Goslar am Harz. Ima priloge »Schule und Heimat« (šola in domovina) ter »Die Fortbildungsschule« (nadaljevalna šola).

List ima sledeče oddelke: 1. K reformi na kmečkih šolah. 2. Za pisalno mizo in šolsko sobo, kateri obsega a) razprave, b) učne primere, lekcije in zbirke učne snovi, vpoštevajoč tako strnjene pouk, kakor razprave iz posameznih predmetov posebej, c) šolske slavnosti, pesmi, nagovore, slavnostne igre, prizore in zborne deklamacije. 3. To in ono,

kar obsega članke a) iz časov naših pradedov, b) o nemškem značaju in osebnostih. 4. Učna sredstva in ponazorila ter navodila za roč. dela. 5. Mi pojemo. 6. To moramo brati. 7. Nadaljevalna šola. 8. Šola in domovina.

Pisan pa je ves v duhu narodnosocialistične vzgoje, ki ji je geslo »Kri in gruda« (Blut und Boden) in katera je obsežna v izrazu »totalitetna (celotna) vzgoja«. (Ganzleitsprinzip.) Že naslovi nekaterih člankov to jasno dokazujejo. Navajam jih v prevodu: Nemški drž.-obrambni zakon — zbirka učne snovi. Nemška obrambna sila kot učna snov v računskem pouku. Vzgojne naloge in cilji v novi nemški šoli. Nemški narod — nemški jezik. Nemška mladina, letaj! Germanske narodne vraže v nemških otroških pesmih. Nemško-angelski pomorski dogovor v računskem pouku. Junaštva nemške mornarice v svetovni vojni. Šola in Hitlerjeva mladina. Nov pouk nemščine — navodila za narodnosocialistične učitelje. Nemška vojska od Armina do Hitlerja. Vsakodnevna telovadna ura kot osnova nemške vzgoje. Flemske korenike nemštva. Kaj moramo vedeti iz doživljajev v svetovni vojni. Izreki našega vodje in njegovih sošolcev o narodoslavlju, narodnosti in o negi narodne zavesti. K nacionalističnemu pouku v narodni šoli. Vzhodna Prusija kot naša usoda in naša naloga. Germanski pomorci in odkritelji. Revija ima tudi mnogo zelo zanimivih

tehtnih, idejnih in strokovnih člankov, ki ji dajo radi resnih praktičnih ter jasno usmerjenih izvajanj visoko strokovno vrednost. Tako n. pr. razprave: »Predniki naših žitaric. O letenju in letalih. Življenju blizke in domorodne snovi. 100 let nemških železnic. 2000let židovstva v Nemčiji. Načelo celotnosti v novi nemški šoli. Šolski vrt na kmetih. Uvod v poštevanko. Pisalna telovadba. K vprašanju stopnjevanja. Mesto in podeželje, roko v roki. Iz zgodovine nemške mornarice. Boj za Abesinijo. Ročno delo v službi pouka iz prazgodovine. Kmečka šola s stališča kmetovega. Nova pota začetnega čitanja. Kako nastanejo domača imena na kmetih. Kmečki stan v računskem pouku. Biološko povdaren prirodoopisni strnjeni pouk v kmečki šoli i. dr.

Vsaka didakt. razprava je opremljena in ponazorjena z mnogimi fotografijami, slikami, risbami, tabelami, kompozicijami, sspadajočimi pesmimi.

Ne odobravam sicer kot narod demokratskega duha mnogih ozkožrudnosti, ki jih kažejo članki v tej pedagoški reviji, toda večkrat imamo pri naših vzgojeslovnih listih utis, da smo marsikje preveč širokožrudni in brezbrizni, osobito v povdaranju domorodnosti in narodnostne zavesti. Od samih včasih medlih, znanstvenih ped. problemov »za narod« pisanih, ne vidimo več resničnega in pravega lastnega naroda.

Kopriva Alfonz.

Beleške

† **Ludvik Černež**. Iz vrst bivših sreskih šolskih nadzornikov je dne 25. avgusta umrl v Makolah pri Poljčanah ugledni vzgojitelj g. Ludvik Černež. Služboval je v Limbušu, Makolah, Oplotnici in Grižah. Po prevratu je postal sreski šolski nadzornik za celjski, laški in vranski šolski okraj. Njegova mnogotera navodila učiteljem so bila vedno dobrohotna in vplivna na vzgojo naraščajajo, zato je užival povsod spoštovanje. Černeževo delo je bilo že zgodaj posvečeno napredku šole in je kmalu ostavljalo razne spise in pesmi, ki se nanašajo na mladino. Sestavil je tudi »Tretjo čitanje« in obnovil izdajo Lavtarjevih računov. Rojen je bil l. 1870 v Framu. Časten mu spomin!

† **Edvard Markovšek**. Dne 4. septembra je umrl v Ljubnem na Gorenjskem šolski upravitelj v pokoju, g. E. Markovšek. On ni iskal boljših službenih mest po deželi, zadovoljil se je z delom za

ljudstvo in za kraj, kjer je služboval, in sicer na enorazrednici v Ljubnem 30 let, že prej pa tudi 5 let na enorazrednici v Podkrajju. To so danes nekaterim narodnim učiteljem neumevne stvari. Pokojnik je povsod užival spoštovanje, vedno je možato nastopil za svoje prepričanje. Z dobrim zgledom je kazal na besede v evangeliju: »Božu, kar je božjega in kralju, kar je njegovega.« Markovšek je bil tudi priljubljen kot pevec in orglavce. »Slomškova družba« ga je že od začetka imela za svojega člana. Za šolsko in izvenškolsko delo je bil odlikovan z redom sv. Save. Ohranimo mu blag spomin!

† **Bernard Andoljšek**. V Ljubljani je dne 9. septembra umrl upokojeni šolski upravitelj g. Bernard Andoljšek v starosti 71 let. Posebno dolgo je služboval v Litiji, kjer je marljivo deloval za napredek ondodnega šolstva. Posrečilo se mu je pridobiti popolnoma novo veliko šolsko poslopje za Litijo. Bil je tudi mnogo

let zastopnik učiteljstva v litijškem okraju ter se je zelo stvarno zavzemal za pravice učiteljev. Zaradi raznoterih zaslug za Litijo ga je občinski svet, ki je bil v rokah bivše SLSstranke, izvolil za častnega občana. Naj počiva v miru! — F. B.

Dobrač — narodnostni mejnik na Koroškem. Lepo in tudi potrebno je, da slovenski planinci obiskujejo tudi slovenske gore in slovensko zemljo zunaj mej narodne države. Neki slovenski turist je med drugim obiskal tudi Dobrač in je o tem pisal v slovenskem dnevniku (*«Slovenec»*, 23. avg. 1936): Na vrhu Dobrača (2167 m) stojita dve cerkvi — slovenska in nemška. Prva je posvečena Mariji in je precej stara. Ona je močan dokaz, da so tu nekdanje gospodovali Slovenci. Lep razgled nama je nudil Dobrač na Zilsko dolino...

Pomudimo se nekoliko pri Slovenski Marijini cerkvi vrh Dobrača. Cerkev spada v župnijo Čače (nem. Saak) na južnem vznožju Dobrača. Župnija Čače sega do vrh Dobrača. Železniška postaja je Čajna ob železnici, ki je speljana po Zilski dolini do Koč-Mute. Do sem so podaljšali železnico med svetovno vojno, prej je bila zgrajena samo do Šmohorja. Do Šmohorja je Zilska dolina slovenska. Zadnja slovenska župnija in občina v Zilski dolini je Brdo, kjer je bil doma rajni France Grafenauer, zastopnik koroških Slovencev v dunajskem parlamentu. Čače so torej ena izmed župnij slovenske Zilske doline. Torej slovenska župnija. Zato stoji tudi slovenska cerkev na vrhu Dobrača tudi še danes na slovenskem ozemlju. Blizu slovenske kapele stoji nemška, ki spada v župnijo Nemški Bleiberg. Župnija Nemški Bleiberg se razprostira po severnem pobočju Dobrača. Dobrač je torej v resnici narodnostni mejnik med nemškim in slovenskim ozemljem na Koroškem.

Slovenska cerkev na vrhu Dobrača je že stara. Pozidana je bila l. 1690. Nemška cerkev je za dve leti mlajša, bila je sezidana l. 1692.

Dne 25. januarja l. 1348 se je zaradi strašnega potresa odtrgala južna plast Dobrača in zdrčala v Zilsko dolino. Odtrgana plast Dobrača je pokopala pod

seboj 17 vasi. Zaradi potresa so se podrle vse zidane hiše v Beljaku in močno je bil poškodovan tudi Trbiž. Odtrgana zemlja z Dobrača je zajezila Zilo in ta je poplavlila 10 vasi. Pozneje je voda odtekla. Na sv. Jakoba (25. jul.) se opravlja v slov. kapeli na vrhu Dobrača sv. maša.

K. S.

K materi. V spodnji Labodski dolini v trgu Št. Pavel na Koroškem, dve postaji od Dravograda, so pred leti odkrili spomenik v spomin, da so 27. 12. 1918 pregnali Jugoslovane iz Št. Pavla. Jugoslovani so poleti 1919 Št. Pavel drugič zasedli in če bi bila odločevala vojaška moč, bi bila danes večina koroških Slovencev in pretežni del slovenskega ozemlja na Koroškem v jugoslovanski državi. Št. Pavel, ki je znan po velikem benediktinskem samostanu z veličastno cerkvijo, po benediktinski gimnaziji in dijaškem konviktu, ki je najmodernejšo opremljen (a tudi zelo drag), leži sicer že v nemškem ozemlju Koroške. Narodna meja poteka vrhu Gorenčice, to je hribovje med Dravo in Št. Pavlom. Vendar živi v Št. Pavlu, kakor v Labodski dolini sploh, mnogo Slovencev. Več trgovcev v Št. Pavlu (Polesnik, Guec, Filipovski, Radar) je Slovencev. Šolske sestre, ki vodijo gospodinjstvo in kuhinjo v samostanu in v konviktu, so Slovenke iz materine hiše v Mariboru. Mnogo služinčadi na benediktinskem posestvu je Slovencev oz. Slovenk.

A tu nas predvsem zanima zgornji omenjeni spomenik.

Osnutek je napravil p. Lobiser in spomenik predstavlja otroka, ki je pribežal k materi. Otrok je gol, popolnoma brez obleke, in mati ga z ljubeznijo sprejema.

Kaj predstavlja spomenik? Povedati hoče, da je bila spodnja Labodska dolina oz. Št. Pavel odtrgan od nemške matere, od ostale nemške zemlje. Pa se je vrnil nazaj k materi!

Ideja je lepa in jo prav lahko uporabimo tudi za Slovenski Korotan. Podobni spomenik bil prav lahko postavili kje na Prevaljah ali v kakem drugem kraju Mežiške doline.

Da, začetkom junija 1919 je bil ves Slovenski Korotan tak otrok, popolnoma

gol, ki je pribežal k materi. Tedaj so Jugoslovani zasedli Koroško gori do Gosposvete, gori do vrh Svete Helene in do vrh Svinje planine. Slovenska koroška zemlja se je združila z ostalo slovensko zemljo. Koroški Slovenci so se združili z materinskim narodom. Oropani so bili poprej vseh naravnih narodnih pravic — gol otrok — njihovo deco so jim potujčevali v nemških šolah. Nikjer v javnosti — razen edino še v cerkvi — ni slovenščina imela nobene veljave. Slovenski jezik in slovenska narodnost sta bila na Koroškem brez časti, brez veljave, brez pravic.

Tedaj se je otrok, gol, oropan vsega, vrnil k materi. In ta ga je sprejela z ljubeznijo in ga pritegnila k sebi. Oblekla ga je, dala mu je čast, veljavo, pravico, svobodo. Dala mu je domovino. Kajti narod, oropan narodnih pravic, narod, oropan svobode, je narod brez domovine.

Zato sta v zgoraj opisanem spomeniku upodobljeni dve ideji: **svoboda** in **združenje**. Osvoboditev izpod tujskega jarma in združenje z materinskim narodom, z brati po krvi in jeziku.

K. S.

Povračanje v suženjstvo

Prisilno delo v Sovjetski Rusiji

Svet ruskih komisarjev je izvršitveni odbor Sovjetske Unije je izdal dne 3. marca 1936 zakon o prisilnem delu, tlaki za kmete in za vse sovjetsko ljudstvo v Rusiji. Tozadevni zakon se glasi:

1. Ljudstvo se pritegne dvakrat v letu po šest dni, in sicer spomladi in jeseni k brezplačnemu prisilnemu delu pri gradnji cest, drž. poslopij, železnic itd.

2. Vsak je dolžan v predpisanem in odrejenem mu roku svoje delo vršiti nepretrgoma skozi vseh 6 dni, ne pa v obrokih.

3. Ta dolžnost veže tako kolektivne kmetije kakor vsakega posameznega kmeta.

4. Kolektivne kmetije in posamezni kmetje morajo dati za ta prisilna dela v brezplačno razpolaganje tudi svoje tovrne živali in vsa transportna sredstva, avtomobile, vozove itd., kakor tudi potrebni inventar, da bodo delo lahko opravljali.

5. Ta zakon prisilnega dela se tiče tako moških kakor tudi ženskih oseb. Nadalje določa ta zakon, da morajo vršiti prisilno delo dvakrat po 6 dni v letu vsi moški od 18—45 leta starosti in vse ženske od 18—40 leta starosti.

6. Na to prisilno državno delo so obsojena tudi vsa kolektivna gospodarska podjetja, ki morajo to delo vršiti po svojih organih.

7. Vsakogar, ki se odtegne tej državni prisilni dolžnosti, zadene občutna kazen v dvakratni višini odrejenega in nestorjenega dela ter še denarna globa v dvakratni višini vrednosti dela.

To odredbo o tlaki so 3. marca 1936 podpisali v Kremu v Moskvi Kalinin, Molotoff in Unschlicht.

To je nanovo uvedena tlaka in suženjstvo, kakršnega ni poznala caristična Rusija že od leta 1850 dalje.

Stahanov bode, kakor vse kaže, to tlako raztegnil še na nadaljnje dni v letu, vzel kmetom in ljudstvu tudi osebno svobodo in ga popolnoma zaslužnil.

To so sadovi obljubljenega komunističnega raja!

Kaj vse so storili komunisti z ruskim človekom? Najprej so ruskega človeka razlastili, njegovo premoženje vzeli in podržavili, nato so mu vzeli najdražjo — najbližjo družino, uničili vse rodbinsko življenje, nazadnje so ga napravili za državnega tlačana in ga pahnili v suženjstvo!

E. D.

Razglednik

Važna institucija

Delovno leto za šoli odraslo mladino.

Z letošnjim šolskim letom se na Dunaju

otvori tako zvano delovno leto za šoli odraslo mladino (Werkjahr f. schulentlassene Jugend).

Premnogo doraščajoče mladine ne

dobi po končanih svojih študijah na nižji srednji ali meščanski šoli nikakega učnega mesta za kako obrt, premnogo pa je tudi take mladine, ki se je kake obrti že izučila, pa ne dobi nikakega mesta, ker je ta ali ona stroka prenapolnjena. Vsa ta mladina je izpostavljena največjim nevarnostim brezdelja in postopanja, kar mladino tira na stranpota ter v moralno in fizično bedo.

Zato je Delavska in nameščenska zbornica na Dunaju osnovala letos še posebno vejo te zbornice pod imenom: »Werkjahr für schulentlassene Jugend«. To »Delovno leto za šoli odraslo mladino« zasleduje dva cilja:

1. Posredovati mladini, ki je dovršila svoje študije na nižji, srednji ali na meščanski šoli ter želi stopiti v uk pri kakem obrtniku, primerno učno mesto.

2. Mladina obojega spola, ki se je kake obrti že izučila, pa ne more nikjer po končani vajeniški dobi dobiti plačnega pomočniškega mesta radi nadprodukcije v dotični obrti, se bo poučevala v posebnem tečaju kake druge obrti, kjer je večja možnost za zaposlitev in nameščenje. To prešolanje je z ozirom na nadprodukcijo v kaki obrti, kjer so mesta le za vajence (vajenke), ne pa pomočniška mesta, nujno potrebno, da se pravočasno izuči še kake druge obrti (Umschulungskurse).

Življenje hiti z mrzlično naglico; marsikateri se je pošteno izučil kake obrti, ob zaključku svoje učne dobe pa izprevidi, da v njegovi stroki zanj ne bo dela ne kruha. Potom tega enoletnega tečaja se bo praktično usposobil v kaki drugi obrti, kjer mesta niso še tako zasedena in mu tako za bodočnost bolj kaže.

Na ta način upa dunajska vlada rešiti najmanj 3000 otrok, ki letos iščejo učnega mesta. Koliko pa je še onih iz preteklih let? Marsikateri čaka po končani šoli že leta na kako učno mesto, premnogo mladine pa je že zapadlo postopastvu ravno po krivdi socialno neurejene človeške družbe, ki mladega človeka prisili v brezdelje in brezposelnost ter ga vrže na ulico kot odvečnega in brezkoristnega člana človeške družbe. Naravno, da take razmere najbolj pogubno in kvarno vplivajo na dušo mla-

dine, da zdrsi na stranpota in polni kriminalne akte.

Z letošnjo jesenjo se bodo sprejeli v tečaj oni, ki so lansko leto končali šolo, v drugi tečaj pa oni iz letnikov 1933, 1934 in 1935.

Otroci brezposelnih staršev bodo uživali pouk zastoj, drugi pa bodo morali plačevati nekaj malega šolnine.

E. D.

Drž. domovinska vzgoja avstrijske mladine izven šole. Z novim avstr. zveznim zakonom se odreja splošna domovinska vzgoja avstrijske šolske mladine tudi izven šole. V okviru »Domovinske fronte« se osnuje drž. organizacija »Österreichisches Jungvolk«, katara organizacija bo združevala in zbiral pod svoje okrilje vsi avstrijsko šolsko mladino do 18. leta starosti. Mladino bo vzgajala za domorodne cilje in naloge.

Poleg te drž. organizacije »Österr. Jungvolk« ostanejo še dosedanje domovinske organizacije, kakor »Jungvaterland«, »Ostmarkjugend« ter nekatere druge katoliške organizacije v veljavi, vendar pa se morajo počasi tekom časa spojiti v to enotno veliko drž. organizacijo »Österr. Jungvolk«.

Ta organizacija bo letos posvetila največjo pažnjo najprej vzgoji mladinskih voditeljev, potom katerih bo potem vršila svoje narodno delo med šolsko mladino. Ta organizacija zavzema isti pomen kakor berlinski »Reichsstudentenwerk«. (Gl. »Sl. Učitelj« št. 7—8, »Sodobni nemški akademik«.)

E. D.

Revizija avtonomije univerz v ČSR. Češkoslovaško prosv. ministrstvo je izdelalo načrt, po katerem preneha dotedanja avtonomija univerz na Č. S. R. Važne točke te odredbe so:

Vsako imenovanje profesorjev na univerzi mora biti poprej uradno javno razpisano.

Ako se akademske oblasti kake univerze ne morejo sporazumeti, da bi na predlog ministrstva predlagale kako določeno osebo kot kompetenta za profsorsko mesto, odredi prosv. ministrstvo komisijo, v kateri morajo biti zastopane vse pristojne univerze po svojih

delegatih. V to komisijo imenuje prosv. ministrstvo tudi druge strokovnjake, ki ne pripadajo nobeni univerzi. — Predsednik republike podeli nato prof. mesto tistemu, ki ga je izvolila komisija z največ glasovi (ne odloča pa večina glasov prof. kolegija kake univerze).

Profesor je dolžan zvesto služiti državi in republiki, mora biti zvest načelom demokratične ustave, pokoren republiki, zakonom ter akademskim oblastem.

Profesor, ki svoja naznačena in napovedana predavanja ne drži v redu, napovedana predavanja odpoveduje in ne izpolnjuje s tem vestno svoje uradne službe, je nezmožen in se kot tak proti njegovi volji premesti na kako drugo šolo, oziroma v kako drugo panogo drž. službe. (Po stari uredbi univ. profesorji niso smeli biti premeščeni.)

Drugi del te odredbe govori o disciplinskem postopanju na univerzah. Za discipl. postopanje sestavi prosv. ministrstvo posebno komisijo, v kateri so poleg akadem. oblasti in društev zastopani tudi drž. uradniki, ki jih imenuje minister. Rektor nima več pravice otvoriti kako disciplinsko postopanje, temveč prosv. minister. E. D.

Izobrazba telesa in telesna vzgoja. V Nemčiji izhajajoča rev. »Politische Leibeserziehung« poudarja, da je telesna vzgoja podlaga za vzgojo narodnosocialističnega človeka. Zato zahteva od učilja, da zastavi ves svoj vpliv za izvedbo telesne vzgoje z dnevno telovadbo, za učitelje po nadaljnjo izobrazbo v tej smeri, državo pa prosi, da uzakoni te zahteve. — Pri nas pa puščamo, da hira jedno narodovega naraščaja, ker so ubili organizacijo, ki je svojčas visoko dvignila telesno kulturo slovenske mladine iz najširših narodovih plasti, katera pa zdaj upada, kar čutijo tudi naborne komisije, ki vidijo za kulise frazi o »zdravi in krepki mladini«. Bodočnost naroda in države zahteva, da nehamo z eksperimenti in pričenmo z delom. Predvsem pa rabimo smotreno tel. vzgojo na učiteljskih šolah ter visoko šolo za telesno kulturo — v Ljubljani, Zagrebu in v Belgradu. ((Po I. Z. E. 1936.) O. R. L.

Podaljšanje šolske dobe. Na Angleskem je bilo pred letošnjimi bin-

košti uzakonjeno podaljšanje šolske dobe do 15. starostnega leta. V tem zakonu je tudi dodatek, da izjemoma sme učenec zapustiti šolo že po dovršenem 14. letu, ako dobi zaposlenje. Praktično bodo to izjemo v 90% zlorabili. S tem nastanejo motnje, češ, da te izjemne mere podaljšanje učne dobe praktično onemogočijo. Razen tega bo delo v višjih razredih neproduktivno zaradi dejstva, da bodo učenci in starši neprestano iskali prilike, da se poslužijo izjemnega člena v zakonu in se izognejo podaljšanju učne dobe. To bo vneslo v šole nered, nemir, nestanovitnost v pouku ter bo na ta način razvrednotilo njegove uspehe. V upravi pa nastane radi neodločnosti zakona zmeda v nameščenju učiteljev, ker bi bilo število učencev in razredov nestalno. Nekateri, posebno angl. list »Times«, hočejo najti rešitev v srednji poti, t. j. da trajaj učna doba do 14½ leta. (Po I. Z. E. 1936.)

Tolažba in »opravičilo« tudi za nas, ko v pogledu skrajšanega pouka še danes ni točno določenih norm, radi česar trpi vsestransko šola in je prepuščeno tolmačenju banovinom, srezom, upraviteljstvom, oz. kraj. šol. odborom ter celo posameznim učiteljem. Koal.

Štednja v nizozemskem šolstvu. Tudi na Nizozemskem je vprašanje brezposelnega učiteljskega naraščaja pereče. Na privatnih šolah, ki jih je mnogo, še pomalem oddajajo službe, a zato učitelje slabo plačajo, dočim na državnih šolah ni upanja, da bi bili nameščeni. Ker je bilo drž. uradnikom pred kratkim znižana plača za 5%, so predlagali v zbornici, da se del teh odtegljajev porabi za brezposelne učit. abiturijente, vendar pa je vlada ta predlog odklonila. Odpustila je tudi skoro vse omožene učiteljice. Zaradi teh dejstev je občutno nazadovalo število prijavljenih za učiteljska, ki jih je na Nizozemskem 107, i. s. 46 rim. katoliških, 24 evangelijskih, 28 državnih, 5 občinskih in 4 posebne. 55 takih šol je zvezano z vadnicami, od teh 72% na drž. šolah. V šol. l. 1933/34 je bilo še 2897 novincev za učiteljska, lani pa le 684. ((Po I. Z. E. 1936 jul. in avg.) Koal.

Nova ureditev učiteljskih plač in učiteljskih naslovov v SSSR. Z več dekreti od letošnjega 9. in 10. aprila je

sovjetska vlada izdala nove ukrepe proti neprestanim izstopom iz učiteljskega stanu. Radi slabih plač ruskega učiteljstva v primeri z ostalimi stanovi, posebno v industriji, se mladina ni hotela več posvečati vzgojiteljskemu poklicu in se je v zadnjih letih šopirilo v njem vedno več nesposobnih elementov, brez kakršnekoli izobrazbe ali pa z zelo pomanjkljivo. »Pravda« je v svojem uvodniku odkrito povedala: »splošna pedagoška izobrazba precejšnjega dela učiteljstva je nepovoljna«. Zato je bila z dekreti določena osnovna plača 250 rubljev za vaškega učitelja s srednješolsko izobrazbo brez pedagoške izobrazbe do 5 službenih let ter do 600 rubljev, ki jih prejmejo direktorji srednjih šol z več ko 800 učenci oz. 22 razredi. Zraven dobe še ti razne dodatke za pismene izdelke, krajevne dodatke itd., tako, da bo učiteljem plača v bodoče vsaj nekoliko izenačena s splošnim nivojem zaslužkov, čeprav je še vseeno na zelo nizki stopnji.

Sovjetska vlada bo uvedla tudi posebne naslove za učitelje; tako n. pr. »učitelj elementarne šole«, »učitelj srednje šole«, za one pa, ki se v svojem poklicnem delu posebno izkažejo, pa »zaslужni učitelj«.

Povod je dal tozadevni sklep komisarjev SSSR in centralni komite stranke, ker so uvideli neizpodbitno ogromni pomen učiteljev za kulturo širokih ljudskih plasti in pa, da predpostavlja vzgoja k Leninovim načelom le takega učitelja, ki dobro obvlada umetnost vzgoje in pouka. Sklep graja tudi popolnoma nedopustno navado, da se učitelji tolikokrat in brez povoda premeščajo iz rajona v rajon, iz šole v šolo, mnogokrat tudi sredi leta, kar ima za posledico slabo odgovornost v učnem delu in trajno izstopanje iz učiteljskega stanu. (Po I. Z. E. 1936.)

Koal.

Koedukacija? V britanskih listih so načeli vprašanje koedukacije, ker se je predsednik »National Assoc. of Schoolmasters« odločno izrazil proti poučevanju učiteljic na deških šolah ter je zaželeno ločena vzgoja mladine po spolih in stadiju zorenja. Sklicujejo se tudi na tozadevne ukrepe v Nemčiji. (Po I. Z. E. 1936.)

Koal.

Novi zakon za narodne šole na kmetih. Na Norveškem stopi 1. julija 1937 v veljavo poseben šol. zakon za kmečke šole, kjer bodo zvišali učno dobo, uvedli obsežno ročno delo in telovadbo, v učni načrt pa vnesli tudi gospodinj-ski pouk in vrtnarstvo. Država bo dala na razpolago za nazorila in učne pripomočke 2 kroni na otroka. Izvedba zakona bo stala državo 3.8 milijonov kron. (Po I. Z. E. 1936.) — Torej le nismo v vsem zadnji. Le v dotacijah bi bilo še dobro slediti...

Koal.

Kitajska mladina brez nalivnega peresa. Prosvetni minister kitajske nacionalne vlade je prepovedal pri šolskih iz-pitih uporabo nalivnega peresa, češ, da je čopič že stoletja v rabi in zadostuje. »Krasnih kitajskih črk, ki so kitajsko pi-savo dovedle do umetniške višine, ne moremo risati z nalivnim peresom.« Naj-brž ministru ni funkcioniralo nalivno pe-ro kake japonske firme, in je v jezi izdal to nacionalno »silno važno« prepoved. (Po I. Z. E. 1936.)

Koal.

Kdo najlepše piše? Vdova angleškega pisatelja J. Galsworthya je s privoljen-jem londonskih šolskih oblasti razpisala nagrado za najlepšo pisavo učencev, sta-rih 13—18 let. Tekst je moral biti iz mo-ževih spisov. Izid je pokazal, da današ-nja mladina v lepem pisanju zaostaja za ono pred desetletji. (Po I. Z. E. 1936.)

Koal.

Vabilo na socialni tečaj. Slomškova družba ima namen okrog božiča prirediti za nekaj dni socialen tečaj z ozirom na sodobno prosvetno delo. V ta namen va-bimo učitelje, duhovnike in profesorje, da se javi, kdor ima kak referat za tako delo. Poročati je tajništvu Slomškove družbe, Jegličeva 13.

Naročnikom in članom. Nekateri na-ročniki so zaostali z naročnino. To naj vsakdo čimprej uredi. Kdor ne more na-enkrat vsega plačati, naj plača v več ro-kih. Kakor zahtevajo učitelji, da imajo učenci v šoli sredstva za pouk, denar za zvezke i. dr., tako naj pokažejo pri dru-štvu disciplino, da poravnajo svoje ob-veznosti. Brez rednega plačevanja na-ročnine ne more list izhajati, ker mora redno za vsako številko plačati tiskarni-ske stroške.

